

Ekonomiskā analīze

par dējējvistu sprostā aizlieguma ietekmi Latvijā

Ziņojuma autori

Gatis Eglītis, Mg. oec.
Artūrs Kaņepājs, Mg. oec.

Ziņojuma veids

**Politikas ietekmes
ekonomiskā analīze**

Anotācija

Ziņojumā analizēta iespējamā dējējvistu turēšanas sprostos aizlieguma ar pārejas periodu līdz 2030. gadam ekonomiskā ietekme Latvijā, vērtējot ietekmi uz ražošanas izmaksām, uzņēmumu rentabilitāti, patēriņa cenām un nodokļu ieņēmumiem. Analīze balstīta mikroekonomiskos aprēķinos, nozares finanšu datus un pieprasījuma elastības novērtējumos.

Saturs

Galvenie secinājumi	3
1. Ievads	4
2. Normatīvais un politikas konteksts	5
2.1. Dējējvistu labturības standarti Eiropas Savienībā	5
2.2. Dējējvistu sprostus aizliegumi un regulējums citās ES valstīs	5
2.3. Sabiedriskās domas aptauju rezultāti Eiropā un Latvijā	6
2.4. EFSA rekomendācijas un zinātniskais pamatojums	7
3. Korporatīvās sociālās atbildības ietekme	8
3.1. Korporatīvās bezspostu apņemšanās Eiropā un pasaulē	8
3.2. Mazumtirdzniecības un pārtikas sektora bezspostu apņemšanās Latvijā	8
3.3. Latvijas olu ražotāju stratēģijas un pārejas dinamika	9
4. Olu ražošanas nozare Latvijā	11
4.1. Ražošanas jaudas un pašpietiekamība	11
4.2. Nozares struktūra un koncentrācija	13
4.3. ES standartiem neatbilstošo olu un olu produktu importa ietekme	16
5. Dējējvistu sprostus aizlieguma ietekme uz ražošanu	17
5.1. Transformācijas izmaksas putnkopības nozarei	17
5.2. Aizlieguma faktiskās ietekmes apmērs	18
5.3. Ietekme uz nelielajām sprostus fermām	20
5.4. Putnkopības nozares pelnītspēja transformācijas apstākļos	21
6. Transformācijas ietekme uz olu cenām	21
6.1. Olu cenu veidošanās faktori	21
6.2. Olu kā sastāvdaļas citos produktos	23
6.3. Pieprasījuma cenu elastība	24
7. Olu cenu apsekojums Latvijas mazumtirdzniecības tīklos	24
7.1. Metodoloģija	24
7.2. Cenu salīdzinājums starp tirdzniecības tīkliem	25
7.3. Cenu atšķirību interpretācija un secinājumi	27
8. Finansējuma piesaistes iespējas transformācijas īstenošanai	27
8.1. Esošie valsts un ES atbalsta instrumenti	27
8.2. Faktiskais līdzšinējais ES fondu un valsts atbalsts putnkopības nozarei	28
8.3. ES fondu finansējuma iespējas jaunajā periodā (2028.–2034.)	30
8.4. Kapitāla tirgi un privātā finansējuma piesaiste	31
9. Transformācijas fiskālā ietekme	32
9.1. Potenciālā fiskālā ietekme un ražošanas dinamika	32
9.2. Potenciālie fiskālie riski un valsts loma	32
Kopsavilkums	33
Pielikums 1. Olu cenu elastība	35
Pielikums 2. Abreviatūru un saīsinājumu skaidrojums	36

Galvenie secinājumi

1. **Latvija ir olu un olu produktu neto eksportētāja ar augstu pašpietiekamību, 2024. gadā** ieņēmot otro vietu pasaulē olu eksporta apjomā uz vienu iedzīvotāju.
2. **Sabiedrības vairākums Eiropā un Latvijā ir pret dējējvistu turēšanu sprostos.** Arī Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestāde (EFSA) rekomendē no šīs prakses atteikties.
3. Ap 85% mazumtirgotāju Latvijā un 90% Eiropā jau atteikušies no sprostu olām vai plāno pabeigt pāreju līdz 2026. gada beigām.
4. Latvijas olu ražošana ir augsti koncentrēta: *Balticovo* (ap 80%) un *APF* (ap 15–17%) dominē vietējā tirgū un eksportē lielu daļu produkcijas. **Kopumā sprostus izmanto 5 no 15 ražotājiem.**
5. *Balticovo* un *APF*, reaģējot uz pieprasījuma izmaiņām, jau būtiski investē pārejā uz bezsprostu sistēmām (*Balticovo* virs 100 milj. EUR); olu ražošana Latvijā strauji kāpj.
6. Trīs mazie ražotāji, kas ražo sprostos, izmanto mazāk par pusi (40%) no kapacitātes lielākoties novecojušās sistēmās (15-20 gadi), kas ap 2030. gadu būtu jāmaina jebkurā gadījumā.
7. Ātra pāreja uz bezsprostu ražošanu var dot konkurences priekšrocības un eksporta izaugsmi bezsprostu olu deficīta apstākļos, vienlaikus samazinot pašizmaksu vietējā tirgū.
8. Vairākās ES valstīs – Austrijā, Čehijā, Vācijā, Beļģijā, Dānijā, Slovēnijā, Luksemburgā – jau ir pieņemti dējējvistu sprostus aizliegumi.
9. Aizliegums ar piecu gadu pārejas periodu tieši skartu ap 6% nozares kapacitātes; šo novietņu kopējās transformācijas izmaksas lēšamas 10–12 milj. EUR.
10. Pārejai jau pieejami vairāki atbalsta mehānismi: kredītprocentu subsīdijas, aizdevumi, ES fondu līdzekļi, ALTUM aizdevuma ar kapitāla atlaidi programma, turklāt ZM var paredzēt papildus atbalstu 2028.–2034.g. ES fondu plānošanas periodā.
11. Latvijas veikalos faktiskā cenu starpība starp lētākajām sprostu un kūts olām ir neliela (0,5 centi par olu); cenu atšķirības galvenokārt nosaka nevis vistu turēšanas metode, bet citi faktori.
12. Zemas cenu elastības dēļ paredzams, ka olu patēriņš un nodokļu ieņēmumi pārejas rezultātā būtiski nesamazināsies.
13. Tā kā tirgus jau pāriet uz bezsprostu olām, aizliegums neveicinās būtisku sprostos dēto olu importa vai pārtikas produktu cenu kāpumu.
14. **Pietiekams pārejas laiks ir Eiropā un Latvijā atzīts kompensējošs mehānisms** aizliegumam. Citās ES valstīs sprostus aizliegumi pieņemti bez finansiālām kompensācijām, nosakot pārejas laiku no 3,5 līdz 12 gadiem.

15. Bezspustu investīcijas nodrošina konkurētspējīgu investīciju iekšējās peļņas normu (IRR), ko balsta augstākas peļņas maržas bezspustu olām un augsts pieprasījums ES.
16. Paredzamo atdevi no ārpus sprostiem dētu olu ražošanas un nozares dzīvotspēju apliecina *Balticovo* un *APF* spēja piesaistīt kapitālu investīcijām kūts sistēmās gan ar banku aizdevumiem, gan ar akciju un obligāciju emisijām finanšu tirgos.
17. Sprostu aizliegums nerada obligātas izmaksas valstij, bet iespējams mērķēts atbalsts pārejai. Valsts institūcijām būtu aktīvi jāiestājas par tirgus aizsardzību pret ES labturības standartiem neatbilstošo olu importu, kā arī par plašāku sprostu aizliegumu Eiropā, lai celtu vietējo ražotāju konkurētspēju un eksporta iespējas.

1. Ievads

Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijas (turpmāk – Komisija) 2025. gada 23. septembra sēdē tika skatīts likumprojekts "Grozījumi Dzīvnieku aizsardzības likumā", reģ. Nr. 1041/Lp14 (turpmāk – likumprojekts), par aizliegumu dējējvistas turēt sprostos. Komisija konstatēja, ka likumprojekta anotācija, lai arī sniedz izvērtējumu par likumprojekta nepieciešamību un tā iespējamo ietekmi uz tautsaimniecību un sabiedrības attīstību, tai skaitā ekonomisko un sociālo aspektu kontekstā, tomēr minētajiem apgalvojumiem trūkst datus balstīta pamatojuma.

Šis pamatojums ir nepieciešams, lai Komisija, pieņemot lēmumu, varētu pārliecināties par:

- Satversmē garantēto pamattiesību ierobežojumu leģitīmo mērķi;
- ierobežojumu samērīgumu attiecīgā mērķa sasniegšanai;
- sabiedrības un attiecīgās nozares ražotāju interešu līdzsvaru;
- tiesiskās paļāvības principa ievērošanu.

Šis pētījums tapis, lai palīdzētu Komisijai un citām iesaistītajām pusēm izvērtēt likumprojekta atbilstību iepriekš minētajiem aspektiem, kā arī pieņemt datus un analīzē balstītus lēmumus par dējējvistu turēšanas sprostu aizliegumu, tā termiņiem un iespējamiem atbalsta mehānismiem nozarei.

2. Normatīvais un politikas konteksts

2.1. Dējējvistu labturības standarti Eiropas Savienībā

Latvijā dējējvistu minimālie labturības standarti izriet no Eiropas Padomes 1999. gada 19. jūlija Direktīvas 99/74/EK.¹ Šī direktīva visā Eiropas Savienībā nosaka vienotus minimālos standartus, taču dalībvalstīm ir tiesības noteikt stingrākus (dzīvnieku labturības ziņā labvēlīgākus) noteikumus. Direktīvas 13. panta 2. punkts skaidri atļauj dalībvalstīm ieviest stingrākus noteikumus dējējvistu aizsardzībai, tostarp pilnībā aizliegt sprostu sistēmas.

Saskaņā ar MK noteikumu Nr. 744 "Noteikumi par dējējvistu labturības prasībām un dējējvistu turēšanas uzņēmumu reģistrācijas kārtību" 55. un 56. punktu² izšķir četrus dējējvistu turēšanas veidus, ko apzīmē ar skaitļiem no 0 līdz 3:

- **0:** dējējvistas tiek turētas atbilstoši bioloģiskās ražošanas prasībām
- **1:** brīva turēšana
- **2:** turēšana kūtī
- **3:** turēšana sprostos

2.2. Dējējvistu sprostu aizliegumi un regulējums citās ES valstīs

Vairākās ES valstīs jau ir pieņemti politiski lēmumi dējējvistu sprostu ierobežošanai, tostarp sprostu aizliegumi. Piemēram, Francijā ir spēkā aizliegums uzstādīt jaunas sprostu sistēmas, savukārt Slovēnijā ir parakstīts memorands starp valdību un ražotājiem par atteikšanos no sprostiem līdz 2030. gadam. Vēl septiņās ES valstīs ir pieņemti pilnīgi aizliegumi dējējvistu turēšanai sprostos, nosakot pārejas periodus aizlieguma ieviešanai.³

Pārejas periodi katrā valstī ir atšķirīgi – tie svārstās no 3,5 līdz 12 gadiem. Visiem līdzšinējiem aizliegumiem kopīgā iezīme ir tā, ka nevienā valstī netika noteiktas finansiālas kompensācijas aizlieguma skartajiem uzņēmumiem. Tātad starptautiskajā praksē veco sprostu iekārtu amortizācijas izdevumi līdz šim visur ir tikuši pieņemti kā taisnīgs ražotāju līdzieguldījums nozares pārejā.

¹ Eiropas Savienība. Padomes Direktīva 1999/74/EK, 1999. gada 19. jūlijs, ar minimālajiem dējējvistu aizsardzības standartiem. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1999/74/oj> (skatīts: 2026.02.05.)

² Latvijas Republikas tiesību akti. Noteikumi par dējējvistu labturības prasībām un dējējvistu turēšanas uzņēmumu reģistrācijas kārtību. *Likumi.lv*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/194746-noteikumi-par-deejvistu-labturibas-prasibam-un-deejvistu-turesanas-uzne-mumu-registracijas-kartibu> (skatīts: 2026.02.05.)

³ Compassion in World Farming (CIWF). *End the Cage Age: Why the EU must stop caging farm animals*. Pieejams: <https://www.ciwf.org.uk/research/animal-welfare/end-the-cage-age-why-the-eu-must-stop-caging-farm-animals/> (skatīts: 2026.02.05.)

Valsts	Pieņemts	Stājas spēkā	Pāreja gados	Papildinformācija
Luksemburga	2002. g. sākums	2007. g.	5	Finansiālas kompensācijas nav.
Austrija	2004. g. vidus	2009. g.	4,5	Pieņemot aizliegumu, tika noteikts 4,5 gadu pārejas periods. Vienai fermai, kura aizlieguma brīdī bija tikko atvērusi pavisam jaunu sprostū novietni, izņēmuma kārtā tika atļauts to izmantot ražošanai 15 (nevis 4,5) gadus. Finansiālas kompensācijas nav.
Vācija	2015. g. beigas	2026. g.	10	Pāris fermām, kuras aizlieguma pieņemšanas brīdī nesen bija investējušas jaunās sprostū novietnēs, izņēmuma kārtā atļauti papildu trīs pārejas gadi līdz 2028. gadam. Finansiālas kompensācijas nav.
Beļģija – Valonijas reģions	2018. g.	2028. g.	10	Lai gan tehniski aizliegums pieņemts 2 no 3 Beļģijas reģioniem, faktiski trešajā reģionā – Briseles reģionā – olas neražo.
Beļģija – Flandrijas reģions	2025. g.	2036. g.	11	Finansiālas kompensācijas nav.
Čehija	2020. g. beigas	2027. g.	6	Finansiālas kompensācijas nav.
Dānija	2022. g. beigas	2035. g.	12	Finansiālas kompensācijas nav
Slovēnija	2025. g. vidus	2029. g.	3,5	Finansiālas kompensācijas nav.

Tabula 1: Dējējvistu sprostū aizliegumi Eiropas Savienībā

2.3. Sabiedriskās domas aptauju rezultāti Eiropā un Latvijā

Gan Latvijā, gan citur Eiropā un pasaulē plašā sabiedrības interese par dzīvnieku aizsardzību ir galvenais dzinējspēks dējējvistu labturības jautājumos. Piemēram, dzīvnieku aizsardzības biedrība *Dzīvnieku brīvība* regulāri ziņo⁴ un apkopo informāciju⁵ par uzņēmumu atteikšanos no sprostū olām, kā arī informē un kampaņās iesaista⁶ iedzīvotājus. Globāli *Dzīvnieku brīvība* un vairāk nekā 90 citas organizācijas no vairāk nekā 70 valstīm apvienības⁷ *Open Wing Alliance* ietvaros strādā pie mērķa uzlabot vistu labturību un izskaust dējējvistu sprostus visā pasaulē.

⁴ Dzīvnieku brīvība. Pieejams: <https://www.dzivniekubrīviba.lv/> (skatīts: 2026.02.05.)

⁵ Rīkojies.lv. Olu cena. Pieejams: <https://www.rikojies.lv/olu-cena> (skatīts: 2026.02.05.)

⁶ Atbrīvo.lv. Pieejams: <https://www.atbrivo.lv/> (skatīts: 2026.02.05.)

⁷ Open Wing Alliance. Impact. Pieejams: <https://openwingalliance.org/impact> (skatīts: 2026.02.05.)

Saskaņā ar Eiropabarometra 2023. gada martā veiktu aptauju, **94% Eiropas Savienības un 89% Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka ir svarīgi nodrošināt, lai lauksaimniecības dzīvniekiem būtu pietiekami daudz vietas, kur pārvietoties, apgulties un piecelties**⁸ (Eiropas dzīvnieku labturības uzrauga EFSA pētījumā secināts, ka sprosti būtiski ierobežo vistu iespējas kustēties un staigāt dabiskā veidā). Eiropabarometra aptauja arī atklāj, ka 84% ES un 72% Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka fermu dzīvniekiem ir jābūt labāk aizsargātiem, nekā tas ir pašlaik. Attiecīgi tikai 13% ES un 24% Latvijā šim apgalvojumam nepiekrīt.

Savukārt Latvijā 2024. gada augustā pētījumu centra SKDS veiktās aptaujas rezultāti atklāja, ka vairums iedzīvotāju (54%) uzskata, ka vistu turēšanai sprostos nav jābūt atļautai. Divreiz mazāk jeb katrs ceturtais (26%) uzskata, ka vistas ir noteikti vai drīzāk jāļauj turēt sprostos, taču tikai 7% norāda, ka noteikti jāļauj vistas turēt sprostos. Vienam no pieciem iedzīvotājiem (21%) grūti pateikt viedokli šajā jautājumā. Tiešsaistē prasību aizliegt dējējvistu sprostus Latvijā parakstījuši ap 30 tūkstoši cilvēku, petīcijā *Brīvību vistām* aicinot Saeimu par minimālo labturības standartu olu ražošanā noteikt vistu turēšanu kūtīs, nevis sprostos.⁹

2.4. EFSA rekomendācijas un zinātniskais pamatojums

Atbalstot EK stratēģijā *No lauka līdz galdam (Farm to Fork)* formulētos lauksaimniecības attīstības virzienus, 170 pilsoniskās sabiedrības organizācijas apvienojās kopīgā sadarbības projektā un līdz 2020. gada nogalei savāca 1,4 miljonus parakstu Eiropas pilsoņu iniciatīvā *Neturi būrī (End the Cage Age)* ar prasību aizliegt turēt sprostos daudzus lauksaimniecībā izmantojamus dzīvniekus, tostarp – dējējvistas.

Attiecīgi 2023. gadā pēc Eiropas Komisijas (EK) pasūtījuma Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestāde (EFSA) izvērtēja iespējas uzlabot dējējvistu labturību. Apjomīgajā zinātniskajā pētījumā secināts, ka vistu turēšana sprostos, salīdzinājumā ar bezsprostu sistēmām, ierobežo vistu iespējas kustēties un staigāt dabīgā veidā.¹⁰ Šie ierobežojumi pasliktina vistu spalvu stāvokli, veicina kaulu un muskuļu vājumu, rada stresu un frustrāciju, kā arī palielina mirstību.¹¹ Kopumā EFSA secina: "Sprostam nevajadzētu tikt izmantotam."¹²

Tomēr, par spīti plašajam sabiedrības atbalstam un zinātnieku rekomendācijām atteikties no sprostu sistēmām, līdz šim Eiropas Savienības līmenī nav panākts iniciatīvas *Neturi būrī* autoru un atbalstītāju cerētais progress. Eiropas Komisija nav turējusi solījumu līdz 2023.

⁸ Europa.eu. Special Eurobarometer 2996: *Attitudes towards Animal Welfare*. Pieejams: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2996> (skatīts: 2026.02.05.)

⁹ Delfi.lv. FOTO: ļaudis gājienu pieprasa aizliegt dējējvistu turēšanu sprostos. *Delfi.lv*. Pieejams: <https://www.delfi.lv/193/politics/120085559/foto-laudis-gajiena-pieprasa-aizliegt-dejevistu-turesanu-sprostos> (skatīts: 2026.02.05.)

¹⁰ EFSA (2023). *EFSA Scientific Opinion on the welfare of chickens kept for meat production and laying hens: outcomes and recommendations*. European Food Safety Authority Journal 7789, 18. tabula, 85. lpp. Pieejams: <https://doi.org/10.2903/j.efsa.2023.7789> (skatīts: 2026.02.05.)

¹¹ Turpat, 124.-127.lpp.

¹² Turpat, 4.lpp.

gada beigām nākt klajā ar konkrētu plānu aizliegt turēt sprostos iniciatīvā minētos dzīvniekus, tādēļ iniciatīvas autori ir vērsušies Eiropas Savienības Tiesā.¹³

3. Korporatīvās sociālās atbildības ietekme

3.1. Korporatīvās bezspustu apņemšanās Eiropā un pasaulē

Pārtikas ražošanā un tirdzniecībā gan Eiropā, gan globāli jau daudzus gadus notiek pakāpeniska atteikšanās no sprostos dētām olām, aizstājot tās ar kūtīs vai brīvos apstākļos dētām olām. Šo pārmaiņu galvenais dzinējspēks ir sabiedrības vairākuma noraidošā attieksme pret sprostiem un no tā izrietošās lielo pārtikas uzņēmumu – mazumtirdzniecības tīklu, pārtikas produktu ražotāju, restorānu, viesnīcu – brīvprātīgās apņemšanās atteikties no sprostos dēto olu tirdzniecības un izmantošanas.

2026. gada janvārī pasaulē kopumā ir 2824 korporatīvās bezspustu apņemšanās, no kurām 1603 jau ir pilnībā izpildītas.¹⁴ Tipiski šīs apņemšanās ir tieši saistītas ar uzņēmumu ilgtspējas stratēģijām vai korporatīvās sociālās atbildības (KSA) ziņošanas ietvariem – uzņēmumi publiski sasaista dzīvnieku labturības prasības izejvielu iepirkumā ar plašākām KSA stratēģijām, caurskatāmību un ziņošanas pienākumiem. Uzņemoties šīs saistības, uzņēmumi nosprauž termiņus apņemšanās ieviešanai, kas tipiski nepārsniedz 10 gadus. **Vairums bezspustu KSA izpildes termiņu ir starp 2020. un 2030. gadu.**

Eiropā uz 2026. gada janvāri 1454 uzņēmumi bija apņēmušies atteikties no sprostos dētām olām, no tiem 942 savu apņemšanos jau pilnībā izpildījuši. No sprostos olām plāno atteikties visi vadošie mazumtirdzniecības tīkli (*Lidl, Kaufland, Carrefour, Aldi, Tesco, Rewe* u.c.), pārtikas ražotāji (*Nestlé, Unilever, Mondelez, Mars* u.c.), restorāni (*McDonald's, Subway, Burger King, KFC, Domino's* u.c.), viesnīcas (*Accor, Marriott International, Hilton* u.c.). Saskaņā ar *Open Wing Alliance* aplēsēm kopumā ap **90% pārtikas mazumtirdzniecības sektora Eiropā ir apņēmušies pilnībā atteikties no sprostos dētām olām.**

Tā kā Eiropas tirgū ir strauji pieaugošs pieprasījums pēc ārpus sprostiem dētām olām¹⁵, ātra pāreja uz ražošanu ārpus sprostiem var dot **starptautiskas konkurences priekšrocības** un jaunas eksporta iespējas. Šāds **eksporta uzrāviena scenārijs ļautu palielināt ražošanu Latvijā, mazinot produkta pašizmaksu arī vietējā tirgū** (mēroga efekts).

3.2. Mazumtirdzniecības un pārtikas sektora bezspustu apņemšanās Latvijā

Šobrīd jau vairāk nekā 70 uzņēmumi Latvijā – gan mazumtirgotāji, gan vairums vadošo pārtikas ražotāju, restorānu un viesnīcu – ir apņēmušies atteikties no sprostos dētām olām

¹³ Eurogroup for Animals. *End the Cage Age: Case to be heard in court after Ombudsman complaint closed*. Pieejams: <https://www.eurogroupforanimals.org/news/end-cage-age-case-be-heard-court-ombudsman-complaint-closed> (skatīts: 2026.02.05.)

¹⁴ Chicken Watch. Progress Tracker – Cage-free commitments. Pieejams: <https://chickenwatch.org/progress-tracker?filterK=Cage-free> (skatīts: 2026.02.05.)

¹⁵ AVINews.com. *Analysis of the forecasts for egg consumption trends in Europe*. Pieejams: <https://avinews.com/en/analysis-of-the-forecasts-for-egg-consumption-trends-in-europe/> (skatīts: 2026.02.05.)

olām.¹⁶ To vidū ir tādi vadoši uzņēmumi kā *Orkla*, *Dobeles dzirnavnieks*, *Food Union*, *Fazer*, *Junge*, *Lido*, u.c. **Lielākā daļa Latvijas uzņēmumu pārejas noslēgšanas termiņu ir noteikuši ap 2025. gadu**, izņemot *Balttur-R* (majonēzes *Francis* ražotājs) un *Lāči*, kuri pāreju solījuši noslēgt 2027. gada 1. janvārī.

Latvijā 12 pārtikas mazumtirdzniecības veikalu zīmoli ap 2025.–2026. gadu plāno atteikties vai ir jau atteikušies no sprostos dēto olu pārdošanas un par to publiski informē sabiedrību. Šīs grupas piecu lielāko uzņēmumu kopējais apgrozījums 2024. gadā ir 3,1 miljards EUR jeb 70,7% no mazumtirdzniecības nozares (NACE 2) kopējā apgrozījuma. Atlikušie septiņi tīkli ietver tādus zīmolus kā *Vesko*, *Citro*, *Elvi*, *Spar* u.c. Attiecīgi ir pamats pieņemt, ka **aptuveni 85% no pārtikas mazumtirdzniecības sektora Latvijā ir apņēmušies pilnībā atteikties no sprostos dēto olu tirdzniecības 2026. gadā.**

Latvijā *Rimi Baltic* bija pirmais mazumtirgotājs, kas publicēja apņemšanos atteikties no sprostos olām. Savukārt *Maxima* bija pirmā, kas savu apņemšanos jau pilnībā izpildīja un kopš 2025. gada 1. janvāra vairs netirgo sprostos dētās olas.¹⁷ *Rimi Baltic* 2025. gada nogalē publicēja atskaiti¹⁸ par savas bezsprostu apņemšanās ieviešanu. Attiecībā uz olu klāstu un noietu *Rimi Baltic* norāda: "Jau šobrīd *Rimi* sortimentā ir 95% ārpus sprostiem dētās vistu olas, un mūsu dati liecina par pozitīvu tendenci – pircēju pieprasījums pēc tām pieaug. Nākamā gada laikā Latvijā to papildināsim ar pilnu pāreju veikalu plauktos, kā arī *Rimi* gatavās produkcijas *Mani gardumi* u.c. ražošanā." Savukārt *Lidl* privāto zīmolu fasēto olu produktos vairāk nekā 70% ir ārpus sprostiem dētās 0., 1. un 2. kategorijas olas un uzņēmums apņēmis pilnībā atteikties no sprostos dēto olu tirdzniecības un izmantošanas visos *Lidl* zīmola produktos līdz 2026. gada martam.¹⁹

3.3. Latvijas olu ražotāju stratēģijas un pārejas dinamika

2021. gadā par apņemšanos tuvāko gadu laikā pilnībā atteikties no sprostiem publiski paziņoja lielākais olu ražotājs Latvijā un Ziemeļeiropā – *Balticovo*²⁰, kura sprostos apņemšanās brīdī atradās 2,1 milj. vistu jeb 85% no uzņēmuma kopējā 2,5 milj. dējējvistu ganāmpulka. Uzņēmums lēš, ka reālistisks pārejas noslēguma termiņš ir 2029. gads: 2025. gada decembrī *Balticovo* apstiprināja plānu 2026. gadu sākt ar ap 50% ārpus sprosta putnu vietām, 2027. gadu ar ap 34%, 2028. gadu ar ap 22%, bet 2029. gadu uzsākt ar ap 9% sprostu putnu vietām un pilnībā transformēt ražošanu uz novietnēm bez sprostiem. Uzņēmums arī norāda, ka nozīmīga valsts un ES fondu atbalsta pieejamības gadījumā transformācija varētu notikt ātrāk – līdz 2028. gada beigām.

¹⁶ Rikojies.lv. Olu cena. Pieejams: <https://www.rikojies.lv/olu-cena>

¹⁷ Maxima.lv. "Maxima" veikalos – tikai ārpus sprostiem dēto vistu olas. Pieejams: <https://www.maxima.lv/preses-relizes/korporativa-informacija/maxima-veikalos-tikai-arpus-sprostiem-detu-vistu-olas> (skatīts: 2026.02.05.)

¹⁸ Rimi.lv. *Rimi sasniedz 95 % bezsprostu olu sortimentu – pilnīga pāreja plānota nākamgad*. Pieejams: <https://www.rimi.lv/jaunumi/rimi-sasniedz-95-bezsprostu-olu-sortimentu-pilniga-pareja-planota-nakamgad>

¹⁹ Lidl Latvija. "Lidl" mierina: bez "brīvajām" olām nepaliksīm! Preses relīze (18.03.2024). Pieejams: <https://corporate.lidl.lv/lv/preses-relizes/2024/brivas-olas-ksa> (skatīts: 2026.02.05.)

²⁰ *Balticovo*. *Balticovo uzsāk pārejas procesu, lai atteiktos no sprostos turētu vistu olu ražošanas*. Pieejams: <https://www.balticovo.lv/lv/aktualitates/Balticovo%20uzs%C4%81k%20p%C4%81rejas%20procesu.%20lai%20atteiktos%20no%20sprostos%20tur%C4%93tu%20vistu%20olu%20ra%C5%A1anas> (skatīts: 2026.02.05.)

Arī otrs lielākais olu ražotājs Latvijā, *Alūksnes putnu ferma (APF)* plāno atteikties no ražošanas sprostos, tomēr uzņēmuma komunikācija par šiem plāniem nav viennozīmīga. Piemēram, 2024. gada jūnijā APF izpilddirektors Hermanis Dovgijs publiskā diskusijā ar nozares pārstāvjiem un medijiem norādīja, ka uzņēmums plāno atteikties no sprostos dētām olām laikposmā no 2026. līdz 2028. gadam.²¹ Tomēr vēlāk komunikācijā uzņēmums vairs neprecizē konkrētu atteikšanās termiņu. Piemēram, 2025. gada nogalē APF valdes priekšsēdētājs H. Dovgijs norāda, ka *Alūksnes putnu ferma* jau šobrīd 80% olu ražo ārpus sprostiem dēto olu sistēmās un investīciju plāni paredz strauju paplašināšanos ar jaunām kūtīm, lai līdz 2030. gadam 90% olu tiktu ražotas šādos apstākļos.

Tas saskan ar uzņēmuma plāniem 2026. gadā Alūksnē uzbūvēt trīs jaunus ceļus ar jaudu 125 tūkst. dējējvistu katrā, kā arī izveidot tiem atbilstošu infrastruktūru.²² Arī savā mājaslapā uzņēmums norāda, ka jau tuvākajā nākotnē sprostos dēto olu īpatsvars APF produkcijas struktūrā ievērojami samazināsies.²³

Līdz ar to secināms, ka APF ir atteicies no 2024. gadā paustā konkrētā plāna atteikties no sprostu izmantošanas 2026.–2028. gadā, tā vietā izvēloties investēt jaunās kūtīs un palielināt kūtī dēto olu ražošanas jaudas, vienlaikus turpinot turēt vistas sprostos uzņēmuma vienīgajā sprostu novietnē, kas tika atklāta 2017. gada jūnijā.

Jāpiebilst, ka saskaņā ar pieejamo informāciju pārējie trīs Latvijas olu ražotāji, kuriem ir dējējvistas sprostos – *Co Priedes, Rasas* un *Nīckrasti* –, līdz šim nav publiski pauduši plānus transformēt savu ražošanu un atteikties no dējējvistu turēšanas modernizētajos sprostos, lai gan atbilstoši industrijas standartiem šo sprostu iekārtām jau šobrīd ir ievērojama nolietojuma pakāpe. Pašreiz ekspluatācijā esošie modernizētie sprosti lielākoties ir uzstādīti ap 2012. gadu pēc deviņu gadu pārejas perioda, stājoties spēkā ES regulējumam, kas noteica tos kā jaunu minimālo labturības standartu. Tā kā mitras un amonjaka piesātinātas vides ietekmē sprostu iekārtu tipiskais kalpošanas laiks ir 15–20 gadi,²⁴ aizliegumam stājoties spēkā 2030. gadā, *Co Priedes, Rasas* un *Nīckrasti* sprostiem būtu aptuveni 18 gadi, bet APF sprostiem – aptuveni 13 gadi; attiecīgi tie būtu tuvu ekonomiskā kalpošanas laika beigām un jebkurā gadījumā drīz būtu jāmaina.

²¹ [Jauns.lv](https://jauns.lv/raksts/bizness/609830-labi-apstakli-vistam-nodrosina-kvalitativakas-olas-uzskata-razotaji-un-tirgotaji). *Labāki apstākļi vistām nodrošina kvalitatīvākas olas, uzskata ražotāji un tirgotāji*. Pieejams: <https://jauns.lv/raksts/bizness/609830-labi-apstakli-vistam-nodrosina-kvalitativakas-olas-uzskata-razotaji-un-tirgotaji> (skatīts: 2026.02.05.)

²² Db.lv. *Sānsolji saistīti ar pamatbiznesu*. Pieejams: <https://www.db.lv/zinas/sansoli-saistiti-ar-pamatbiznesu-524278> (skatīts: 2026.02.05.)

²³ APF – Eggs and Egg Products. Pieejams: <https://apf.lv/eggs-and-egg-products> (skatīts: 2026.02.05.)

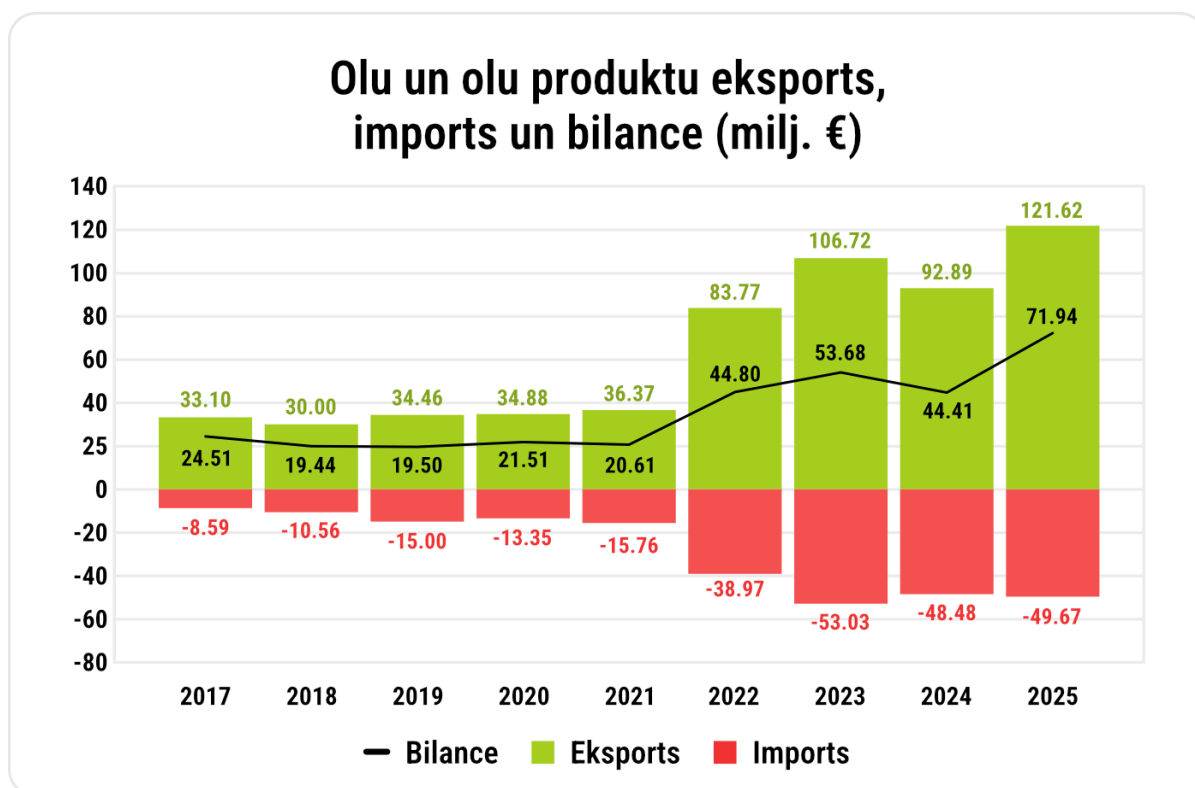
²⁴ Livipoultrycage.com. *What factors determine the lifespan of chicken cages? How Q235 steel and anti-corrosion coatings ensure 15-year durability*. Pieejams: <https://www.livipoultrycage.com/news/what-factors-determine-the-lifespan-of-chicken-cages-how-q235-steel-and-anti-corrosion-coatings-ensure-15-year-durability.html> (skatīts: 2026.02.05.)

4. Olu ražošanas nozare Latvijā

4.1. Ražošanas jaudas un pašpietiekamība

Putnkopības nozare ir pēc apgrozījuma otra lielākā Latvijas lopkopības nozare ar stabilu izaugsmes potenciālu un devumu ekonomikā: tās izlaides vērtība 2024. gadā bija ap 200 milj. EUR apmērā un veidoja ap 25% no visu lopkopības nozaru izlaides vērtības. Pēdējā desmitgadē šī nozare ir piedzīvojusi straujāko izlaides vērtības pieaugumu (par 74% kopš 2014. gada), sniedzot ievērojamu devumu arī valsts budžetam. Piemēram, 2024. gadā nodokļu ieņēmumi no putnkopības nozares bijuši ap 18 milj. EUR apmērā (Zemkopības ministrijas informācija).

Latvija ir olu un olu produktu neto eksporta valsts ar augstu pašpietiekamību. Pēc kopējā saražoto olu daudzuma Latvija ierindojas 18. vietā Eiropas Savienībā. Pēc Centrālās statistikas pārvaldes 2024. gada datiem, Latvija saražoja ap 860 miljoniem olu, kamēr iekšzemes patēriņš sastādīja tikai 480 miljonus. Eksports sasniedza ap 900 miljoniem olu.²⁵ Pēc olu eksporta apjoma uz vienu iedzīvotāju 2024. gadā Latvija ierindojās otrajā vietā pasaulē.²⁶

Attēls 1. Olu un olu produktu eksports, imports un balance²⁷

²⁵ Olu un olu produktu ražošanas un patēriņa balance (milj. gab.) 2003–2024.

Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_NOZ_LA_LAB/LAB040/ (skatīts: 2026.02.05.)

²⁶ DELFI.lv, *Latvijas putnkopības nozare: stabils pamats un ambiciozi plāni*.

Pieejams:

<https://www.delfi.lv/56419854/kapec-olas-ir-speks/120095296/latvijas-putnkopibas-nozare-stabils-pamats-un-ambiciozi-plan/> (skatīts: 2026.02.05.)

²⁷ Centrālā statistikas pārvalde. Eksports un imports pa valstīm (eiro). Janv. 2005 – Dec. 2025.

<https://data.stat.gov.lv/sq/28559> (skatīts: 2026.02.05.)

Deviņu gadu laikā notikusi iespaidīga olu un olu produktu eksporta izaugsme, eksportam gandrīz četrkārtšojoties – no 33,10 milj. eiro 2017. gadā līdz pat 121,62 milj. eiro 2025. gadā. Īpašs izrāviens vērojams kopš 2022. gada, kad nozares jauda strauji apsteidza iepriekšējo gadu mērenākos rādītājus. Neskatoties uz pieaugošo importa apjomu, tieši eksporta dominance ir nodrošinājusi pozitīvu un augošu tirdzniecības bilanci, kas 2025. gadā sasniedza rekorda atzīmi – 71,94 milj. eiro. Šī tendence apliecina nozares augsto konkurētspēju un spēju mērķtiecīgi iekarot ārvalstu tirgus, radot būtisku pienesumu valsts ekonomikā.

Vērtējot olu un olu produktu importu no valstīm, kurās nav spēkā Eiropas Savienības labturības standarti, īpaša uzmanība pievēršama importam no Ukrainas. Atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes datiem par 2025. gadu secināms, ka veselo olu imports (putnu olas čaumalās – svaigas, konservētas vai pagatavotas; KN kods 0407) no Ukrainas sasniedza 6,3 miljonus eiro un veidoja aptuveni 12,7% no kopējā importa apjoma (skatīt 2. tabulu)²⁸. Savukārt olu produktu imports (putnu olas bez čaumalas un olu dzeltenumi – svaigi, žāvēti, termiski apstrādāti, formēti, saldēti vai citādi konservēti, arī ar cukura vai citu saldinātāju piedevu; KN kods 0408) bija 5,7 milj. EUR jeb aptuveni 11,6% no kopējā importa²⁹.

Valsts	eksports (milj. €)	imports (milj. €)	balance (milj. €)
Lietuva ³⁰	30,3	29,4	0,9
Igaunija	15,8	0,9	14,9
Čehija	14,2		14,2
Polija	13,1	2,6	10,5
Nīderlande	4,9		4,9
Ukraina		6,3	-6,3
Somija		3,5	-3,5
Rumānija		0,9	-0,9

Tabula 2. Olu un olu produktu imports un eksports 2025. gadā – nozīmīgākie partneri

Spriežot pēc reģistrēto dējējvistu novietņu skaita maksimālās kapacitātes, pēdējās piecgades laikā olu ražošana Latvijā kopumā ir teju dubultojusies (skatīt 2. attēlu). Šo ražošanas jaudu kāpumu veido tikai jaunas bezspustu ražotnes, kurās dējējvistas tur kūtīs vai brīvās turēšanas un bioloģiskos apstākļos.

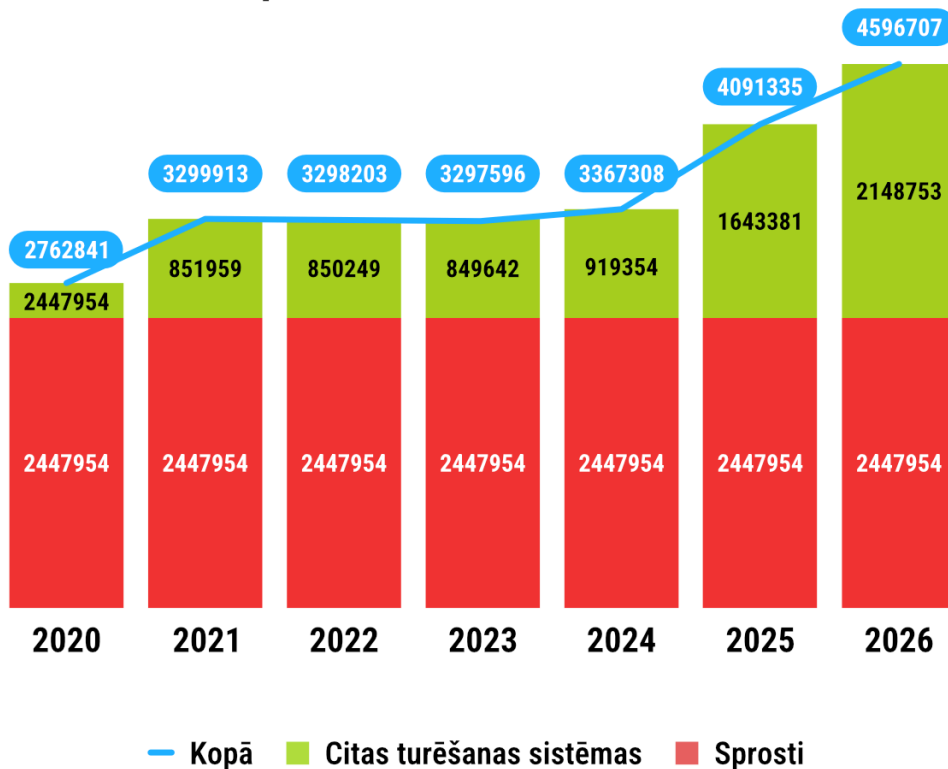
²⁸ Centrālā statistikas pārvalde. Latvijas ārējā tirdzniecība. Putnu olas čaumalās, svaigas, konservētas vai pagatavotas. Pieejams:

<https://eksports.csb.gov.lv/lv/years/products-selected/export/2025/TOTAL-I-04-0407/TOTAL> (skatīts: 2026.02.05.)

²⁹ Centrālā statistikas pārvalde. Latvijas ārējā tirdzniecība. Putnu olas bez čaumalas un olu dzeltenumi, svaigi, žāvēti, pagatavoti, tvaicējot vai vārot ūdenī, formēti, saldēti vai citādi konservēti, arī ar cukura vai citu saldinātāju piedevu. Pieejams: <https://eksports.csb.gov.lv/lv/years/products-selected/import/2025/TOTAL-I-04-0408/TOTAL>

³⁰ Lietuvas importa/eksporta rādītājus var ietekmēt tas, ka *Balticovo* pieder dējējvistu novietnes Lietuvā, no kurienes olas ved šķirot uz Latviju.

Dējējvistu vietu skaits pēc turēšanas metodes

Attēls 2. Latvijas dējējvistu skaits pēc turēšanas metodes.

Avots: PVD reģistri: Reģistrētās dējējvistu novietnes (autora apkopotie dati, 2021–2026)

2025. gadā olu segmentā putnu gripas izraisītās piespiedu ganāmpulku likvidācijas dēļ būtiski samazinājās olu pieejamība, radot strukturālu ārpus sprostiem turētu vistu olu piedāvājuma deficītu Eiropas Savienībā salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem.³¹ Tas sniedz Latvijas ražotājiem iespēju paplašināt eksportu.

4.2. Nozares struktūra un koncentrācija

Saskaņā ar Pārtikas un veterinārā dienesta uzskaiti 2026. gada sākumā Latvijā ir ap 4,6 miljoniem dējējvistu dažādās sistēmās:

- 80% no kapacitātes veido *Balticovo* (t.sk. 58% sprostī, 42% ārpus sprostiem)
- 15% veido *Alūksnes putnu ferma* (t.sk. 25% sprostī, 75% ārpus sprostiem)
- 3% veido trīs mazo olu ražotāju novietnes – *Co Priedes, Rasas, Nīckrasti* (100% sprostī)

³¹ Vesper. *EU egg market faces structural supply pressure as avian influenza culls and trade restrictions tighten availability*, Pieejams: <https://vesperool.com/news/eu-egg-market-faces-structural-supply-pressure-as-avian-influenza-culls-and-trade-restrictions-tighten-availability/> (skatīts: 2026.02.05.)

- 2% veido deviņi citi nelieli ražotāji: *Kalnādravas A, Kurzemes olas, Emīls Lankovskis, Laimīgo Vistū Ferma, Sprīdīši, Jaunkaijas, Vētras, Straupes putni, Gaujas Parka stallis* (100% brīvos apstākļos vai organiski ražotas)³²

Sprostu sistēmas izmanto pieci no kopumā 15 Latvijā reģistrētajiem olu ražošanas uzņēmumiem un tās veido 53% no kopējās ražošanas kapacitātes jeb ap 2,5 miljonus dējējvistu.³³ Eiropā kopumā vidēji šobrīd sprostos ir 38% dējējvistu.³⁴

Attēls 3. Dējējvistu vietu skaits Latvijas ražotnēs, kurās izmanto sprostus.

Avots: PVD reģistri: Reģistrētās dējējvistu novietnes.

Balticovo pieder ap 88% no visiem Latvijas dējējvistu sprostiem. *Balticovo* ir paziņojis par pilnīgu pāreju no sprostiem uz kūtīm un brīvās turēšanas apstākļiem ne vēlāk kā 2029. gadā.

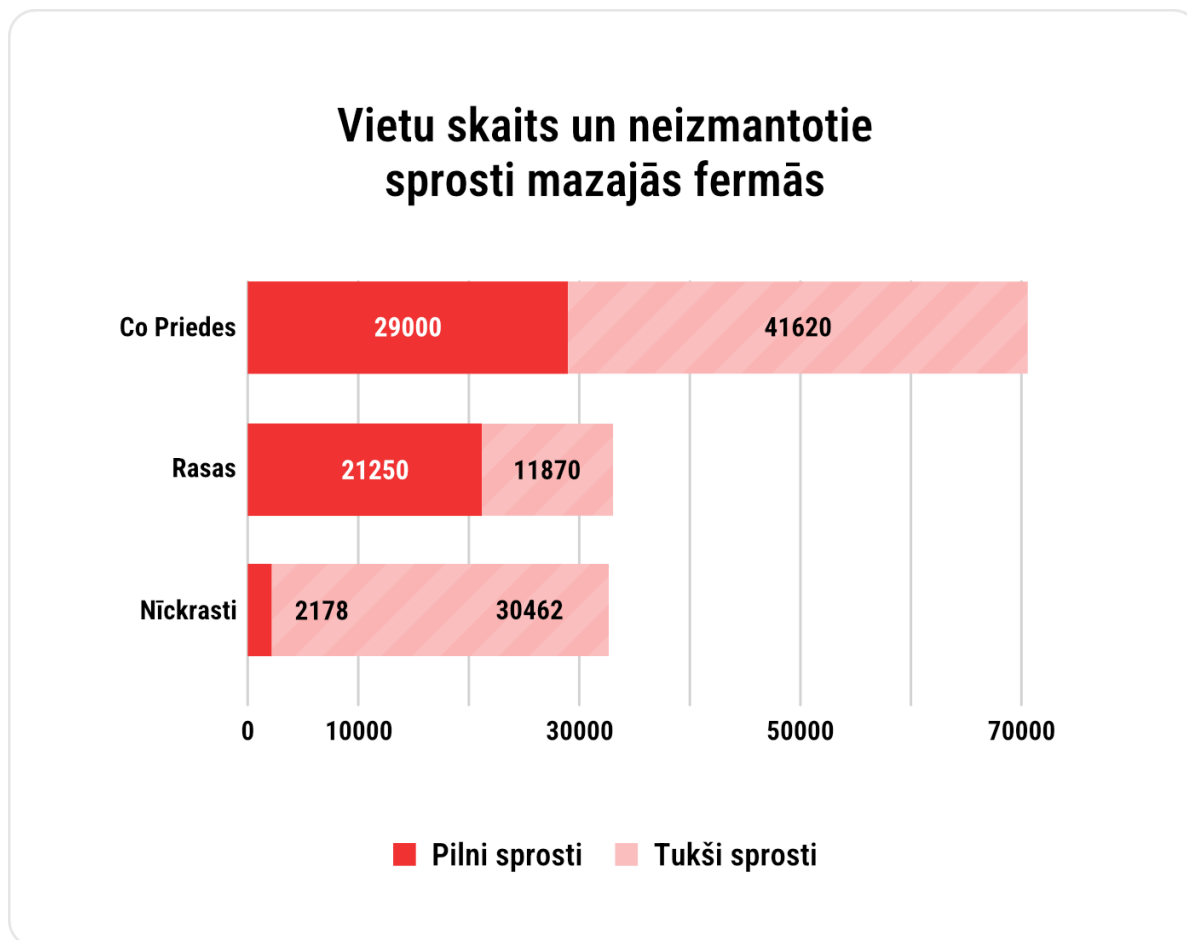
³² Pārtikas un veterinārā dienesta reģistri. Reģistrētās dējējvistu novietnes. 05.01.2026. (Izņemot *Ķekavas* novietnes, kurās iegūst olas broileru audzēšanai, nevis cilvēku patēriņam) Pieejams: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1oolBTbfjkkj9cphK3wqt2iHFzlaHqhc9gl3IbDoY6XQ/edit?gid=1615364814#gid=1615364814> (skatīts: 2026.02.05.)

³³ Pārtikas un veterinārā dienesta reģistri. Reģistrētās dējējvistu novietnes. 05.01.2026., no kopējā skaita atņemtas A/S "Ķekava Foods" novietnes, jo tajās ražo olas broileru audzēšanai nevis cilvēku patēriņam. <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1oolBTbfjkkj9cphK3wqt2iHFzlaHqhc9gl3IbDoY6XQ/edit?gid=1615364814#gid=1615364814> (skatīts: 2026.02.05.)

³⁴ EGGS – MARKET SITUATION – DASHBOARD Last update: 18.02.2026. Pieejams: https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/9bdf9842-1eb6-41a2-8845-49738b812b2b_en 8. lpp. (skatīts: 2026.02.23.)

Alūksnes putnu fermaī pieder nepilni 7% no visiem Latvijas sprostiem, kas visi atrodas vienā novietnē no pavisam piecām (APF ārpus sprostiem ir vairāk nekā 75% dējējvistu). 2026. gadā APF plāno uzbūvēt vēl 3 ārpus sprostu novietnes ar 125 tūkst. vistām katrā³⁵, bet līdz 2030. gadam – pavisam 11 ārpus sprostu novietnes,³⁶ sasniedzot 90% ārpus sprostū ražošanu.³⁷

Vēl 5% no Latvijas sprostiem pieder 3 mazākām fermām – Co Priedes, Nīckrasti un Rasas. Atbilstoši Lauku atbalsta dienesta datiem **izmantotā kapacitāte jeb sprostū piepildījums pēdējos 3 gados tajās sastāda vidēji ap 40%**.³⁸ Tas var nozīmēt arī potenciāli zemākas kopējās izmaksas, transformējot šībrīža ražošanu.

Attēls 4. Dējējvistu skaits un neizmantotie sprosti mazajās fermās.

Avots: Lauku atbalsta dienesta sniegtie dati uz 2025. gada 1. janvāri.

³⁵ Db.lv. *Sānsoli saistīti ar pamatbiznesu*. Pieejams:

<https://www.db.lv/zinas/sansoli-saistiti-ar-pamatbiznesu-524278> (skatīts: 2026.02.23.)

³⁶ SIA "Alūksnes putnu ferma" vistu audzēšanas un olu ražošanas kompleksa "Alūksnes putnu ferma" pārbūve un ražošanas apjomu palielināšana. Kopsavilkums. 2023. gada marts.

<https://drive.google.com/file/d/1TZQDgPkWhVMjNzrM9DSR3-mnMDILgzcT/view?usp=sharing> 4.–5. lpp.(skatīts: 2026.02.23.)

³⁷ RIMI. *Rimi sasniedz 95 % bezsprostu olu sortimentu, pilnīga pāreja plānota nākamgad*. 24.11.2024.

<https://www.rimi.lv/jaunumi/rimi-sasniedz-95-bezsprostu-olu-sortimentu-pilniga-pareja-planota-nakamgad> (skatīts: 2026.02.23.)

³⁸ Lauku atbalsta dienesta vēstule Nr. 10.13.2-15/25/4726-e, sagatavota 19.12.2025.

<https://docs.google.com/document/d/16gSoLj7nrwWEbxDw54zsrknq8Cp4ALSV/edit?tab=t.0> (skatīts: 2026.02.23.)

4.3. ES standartiem neatbilstošo olu un olu produktu importa ietekme

Saskaņā ar Eiropas Komisijas datiem, **sevišķi strauji pieaudzis olu imports Eiropas Savienībā no Ukrainas** – no 7 milj. EUR 2021. gadā līdz 92 milj. EUR 2023. gadā, 103 milj. EUR 2024.gadā, un 131 milj. EUR 2025. gada 8 mēnešos, kas veido ap 67% no kopēja ES olu importa, ieskaitot Lielbritāniju, un ar 103% pieaugumu pret iepriekšējā gada attiecīgo periodu.³⁹ Latvijā olas no Ukrainas piegādā divi uzņēmumi – *Ovostar Europe* un *Sanitex*.

2022. gadā no Ukrainas importētām olām tika piemēroti atvieglojumi, salīdzinājumā ar citām trešajām valstīm, lai ekonomiski palīdzētu Ukrainai pēc Krievijas iebrukuma, tomēr sekojot Eiropas lauksaimnieku protestiem, **no 2024. gada vidus olu un olu produktu importam no Ukrainas tiek piemēroti tarifi**⁴⁰ 30,4 EUR apmērā par 100 kg produkta.⁴¹ Tarifu ietekme uz olu cenu atkarīga no olu izmēriem: no 1,6 centiem (S izmēra olām) līdz 2,2 centiem (XL izmēra olām) par olu. Tas atbilst ap 6-8% no olu cenas 2023. gadā. Lai novērtētu tarifu ietekmi, nepieciešams aplēst produktu pašizmaksas atšķirības, par ko nav publiski pieejamu datu.

Latvijas Apvienotās putnkopības nozares asociācija (LAPNA) pauž viedokli, ka, ņemot vērā esošās darbaspēka izmaksas, graudu cenas Ukrainā un to, ka Ukrainai nav jāievēro ES noteiktie ražošanas standarti un labturības prasības, faktiskās ražošanas izmaksas Ukrainā ir vismaz 2-2,5 reizes zemākas.⁴² Turpretī Zemkopības ministrija (ZM), pamatojoties uz Agroresursu un ekonomikas institūta (AREI) pētījumu "Lauksaimniecības nozarei piešķirtā atbalsta un atdeves efektivitātes izvērtējums dalījumā pa lauksaimniecības sektoriem", norāda, ka salīdzinot ar vidējo līmeni ES, 2021. gadā olu ar čaumalu ražošanas izmaksas Ukrainā bija par -21% zemākas.⁴³ Tātad, kaut arī LAPNA un ZM novērtējumi būtiski atšķiras apjoma ziņā, abi liecina, ka tarifs tikai daļēji kompensē zemāko ražošanas izmaksu ietekmi.

Zemkopības ministrija ir informējusi Eiropas Komisiju par to, ka 2025. gadā ir saņemts ievērojams skaits ES ātrās brīdināšanas sistēmas ziņojumu par neatbilstībām Ukrainas izcelsmes olās, jo ir konstatētas aizliegtu vielu atliekvielas, kas liecina par dzīvnieku nelikumīgu ārstēšanu, tādējādi radot antimikrobiālās rezistences attīstības risku. Arī dzīvnieku aizstāvības organizācijas jau gadiem norāda uz dējējvistu labturības problēmām

³⁹ Europa.eu. *Market Situation for Eggs* (European Commission, DG AGRI). Pieejams: <https://circabc.europa.eu/sd/d/18f7766e-e9a9-46a4-bbec-94d4c181183f/0%20Circa%20%20egg%20no%20links.pdf> 24.lpp. (skatīts: 2026.02.23.)

⁴⁰ Reuters. *EU to impose tariffs on Ukrainian eggs in import curbs*. 19.06.2024. Pieejams: <https://www.reuters.com/world/europe/eu-impose-tariffs-ukrainian-eggs-import-curbs-2024-06-19/> (skatīts: 2026.02.23.)

⁴¹ COMMISSION IMPLEMENTING REGULATION (EU) 2023/2364 of 26 September 2023 amending Annex I to Council Regulation (EEC) No 2658/87 on the tariff and statistical nomenclature and on the Common Customs Tariff, Official Journal of the European Union, 31.10.2023 https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202302364 (skatīts: 2026.02.23.)

⁴² Putnkopji ceļ trauksmi par Ukrainas olu importu Latvijā. LAPNA, 31.01.2024. <https://poultry.lv/jaunumi/putnkopji-cel-trauksmi-par-ukrainas-olu-importu-latvija/> (skatīts: 2026.02.23.)

⁴³ Zemkopības ministrija. *Latvijas olu un mājputnu gaļas ražošanas nozares un uzņēmumu darbības rādītāju analīze saistībā ar palielināto importu no Ukrainas*. 2024. gads. Pieejams: https://titania.saeima.lv/LIVS14/SaeimaLIVS14.nsf/0/B3552A337AB5356FC2258D4C0049ED83?OpenDocument#_ftnref1 (skatīts: 2026.02.23.)

Atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes datiem par 2025. gadu secināms, ka veselo olu imports no Ukrainas sasniedza 6,3 miljonus eiro un veidoja aptuveni 12,7% no kopējā importa apjoma. Savukārt olu produktu (olu masas, pulveri u.tml.) imports bija 5,7 milj. EUR jeb aptuveni 11,6% no kopējā importa (skatīt 4.1. nodaļu).

Kopumā secināms, ka Latvijas Ārlietu ministrijai un citām valsts iestādēm būtu aktīvi jāiestājas par tirgus aizsardzību pret ES labturības standartiem neatbilstošo olu importu, kā arī par plašāku sprostu aizliegumu Eiropā, lai celtu vietējo ražotāju konkurētspēju un eksporta iespējas.

5. Dējējvistu sprostu aizlieguma ietekme uz ražošanu

5.1. Transformācijas izmaksas putnkopības nozarei

Zemkopības ministrija (ZM) paredz, ka likumprojekta ieviešana radīs būtisku ietekmi uz uzņēmējdarbības vidi, galvenokārt saistībā ar nepieciešamību veikt ievērojamas investīcijas jaunu kūts un ražošanas iekārtu būvniecībā un modernizācijā. Saskaņā ar ZM sniegto informāciju, kas sagatavota, konsultējoties ar nozares pārstāvjiem, tiek lēsts, ka potenciālais investīciju apmērs, ja būtu jābūvē pilnīgi jaunas kūtis un iekārtas, lai aizstātu dējējvistu turēšanu sprostos, varētu sasniegt aptuveni 110 miljonus EUR. Šajā aprēķinā izmantots pieņēmums par nepieciešamām investīcijām aptuveni 45 EUR uz vienu dējējvistu, rēķinot uz 2024. gadā maksimāli sprostos turēto dējējvistu skaitu – 2,4 miljoni. Papildus, ZM vērtējumā investīcijas būtu nepieciešamas arī jaunputnu novietņu izbūvei voljēru sistēmās, kuru kopējās izmaksas tiek lēstas ap 37 miljoniem EUR (rēķinot 30 EUR uz katru no aptuveni 1,2 miljoniem putnu).⁴⁶

Tomēr jānorāda, ka šis ZM vispārīgais vērtējums var būt maldinošs. Tas balstās uz pieņēmumu par konstantu, 100% kapacitātei atbilstošu sprostos turēto dējējvistu skaitu (2,4 miljoni), kā arī salīdzinoši augstām izmaksām pārejai uz bezsprostu sistēmām (45 EUR uz vienu putnu). Šāds pieņēmums neatspoguļo tirgus dinamiku, kurā pieprasījums mainās – jo visi lielākie mazumtirdzniecības tīkli un pārtikas ražošanas uzņēmumi jau ir atteikušies vai plāno atteikties no sprostu olu iepirkumiem 2025.–2026. gadā.

⁴⁴ Eurogroup for Animals. *Most animal welfare rules do not apply to imported products*. Pieejams: <https://www.eurogroupforanimals.org/what-we-do/areas-of-concern/most-animal-welfare-rules-do-not-apply-imported-products> (skatīts: 2026.02.23.)

⁴⁵ Eurogroup for Animals. *Animal Welfare in the implementation of the EU-Ukraine DCFTA* (briefing, May 2021). Pieejams:

https://www.eurogroupforanimals.org/files/eurogroupforanimals/2021-12/2021_03_efa_trade_pp_ukraine.pdf (skatīts: 2026.02.23.)

⁴⁶ Saeima (Latvijas Republikas Saeimas oficiālā mājaslapa). Ministrijas atzinums – Latvijas olu un mājputnu gaļas ražošanas nozares un uzņēmumu darbības rādītāju analīze saistībā ar palielināto importu no Ukrainas (Zemkopības ministrija, 21.11.2025).

Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS14/SaeimaLIVS14.nsf/0/B3552A337AB5356FC2258D4C0049ED83?OpenDocument> (skatīts: 2026.02.23.)

Piemēram, ES lauksaimnieku un kooperatīvu jumta organizācijas *COPA-COGECA* 2023. gadā publicētajā ziņojumā Austrumeiropas valstīs aplēstās transformācijas izmaksas, lai atteiktos no sprostiem, bija aptuveni 16 EUR uz vienu dējējvistu. Savukārt, pēc *Balticovo* 2025. gada sniegtajiem datiem, faktiskās transformācijas izmaksas sastāda aptuveni 40 EUR uz vienu putnu, iekļaujot būvniecību, iekārtas un montāžu, elektroinstalācijas, *Eco Unit* rekuperāciju, infrastruktūras izbūvi, olu konveijerus u.c. Lielās atšķirības starp aplēstajām izmaksām (16 vai 40 EUR par putna vietu) skaidrojamas ar to, vai tiek būvētas pilnīgi jaunas kūtis, vai tikai modernizētas esošās ražošanas novietnes.

Jāuzsver, ka pat pieņemot, ka ZM investīciju aprēķini ir adekvāti, faktiskā investīciju nepieciešamība lielākoties neradīsies tieši likumprojekta ietekmē. Tā ir tirgus tendences rezultāts, kas jau šobrīd notiek, un kurā aktīvi piedalās lielākie ražotāji *Balticovo* un *Alūksnes putnu ferma*.

5.2. Aizlieguma faktiskās ietekmes apmērs

Ņemot vērā, ka *Balticovo*, kura dējējvistu sprostos īpatsvars no Latvijas kopējā dējējvistu sprostos skaita veido ap 90% (skatīt 3. tabulu), ir apņēmies atteikties no sprostiem pilnībā līdz 2029. gadam un jau realizē apjomīgu investīciju programmu virs 100 milj. EUR apmērā, var secināt, ka **potenciālā Saeimas sprostus aizlieguma faktiskā ietekme uz 2030. gadu būtu tikai attiecībā uz APF vienu sprostus novietni un *Rasas, Co Priedes* un *Nīckrasti* sprostus novietnēm.**

	Sprosti	Kūtis	Brīvās	Bio
Balticovo	2147414	1472110	77590	0
Alūksnes putnu ferma	164160	500252	0	0
Co Priedes	70620	0	0	0
Rasas	33120	0	0	0
Nīckrasti	32640	0	0	0
Citi (kopā)	0	0	90627	8174

Tabula 3. Dējējvistu vietu skaits Latvijas putnu fermās uz 2026. gada janvāri

Attiecīgi, ja sasummē šo četru fermu ietekmēto sprostus novietņu putnu skaitu (jo *Balticovo* līdz 2030. gadam vairs neturēs dējējvistas sprostos) un to izdala ar kopējo dējējvistu skaitu Latvijā, tad veidojas aprēķins, cik procentiem no pašreizējās industrijas Saeimas aizlieguma ietekmē būtu jāmaina ražošanas sistēmas. Šis aprēķins, tomēr, ir relatīvi konservatīvs, jo neņem vērā sprostus iekārtu novecošanos un to 15–20 gadu amortizāciju. Atbilstoši dējējvistu skaita statistikai, sanāk, ka sprostus aizliegums tieši spētu ietekmēt **tikai ap 6% no pašreizējās industrijas** (vienu *APF* un visas *Co Priedes, Rasas* un *Nīckrasti* novietnes).

Ja par pamatu ņem *Balticovo* aprēķinu par 40 EUR par putna vietu, lai pilnībā pārbūvētu un aprīkotu šīs sprostu novietnes par kūtīm ar visu nepieciešamo infrastruktūru, maksimālās finansiālās izmaksas varētu sasniegt **10 716 000 EUR** (267 900 dējējvistas reizināts ar 40 EUR) jeb **desmitreiz mazāk nekā ZM sākotnēji aprēķinātais ieguldījumu apjoms**⁴⁷

Balticovo indikatīvi norāda, ka plāno transformēt aptuveni 2,15 miljonu putnu vietu, kas kopā sastāda ap 86 milj. EUR (2,15 milj. x 40 EUR par putnu vietu). Tam klāt vēl jāparedz investīcijas jaunputnu novietņu transformācijā un būvniecībā ap 16 milj. EUR.

Secināms arī, ka ZM atbildē minētais **ieguldījumu apjoms jaunputnu novietņu izbūvei** voljēru sistēmās (37 milj. EUR) šķiet stipri pārvērtēts, ņemot vērā, ka ***Balticovo* izmaksas šajā sadaļā plānotas 16 milj. EUR** apmērā. Turklāt, saskaņā ar pieejamo informāciju, šobrīd jaunputnu novietnes ir tikai *Balticovo*, savukārt *APF*, *Co Priedes*, *Rasas* un *Nīckrasti* fermām jaunputnu novietņu nav.⁴⁸

Balticovo un *APF* vairākkārtējā aizņemšanās bankās un kapitāla tirgos (obligācijas) vismaz 100 miljonu EUR apmērā liecina, ka finanšu institūcijas un institucionālie investori uzskata pāreju uz bezspustu olu ražošanu par ekonomiski pamatotu un potenciāli rentablu, jo pretējā gadījumā šādi aizdevumi netiktu piešķirti.

Jāņem arī vērā, ka ražotāji, kuri pāreju uz alternatīvām turēšanas sistēmām uzsāk agrīni, no tās gūst lielāku labumu, jo tirgū iespējams iegūt pievilcīgākas cenas. Savukārt tiem, kas seko vēlāk, ieguvumi var būt mazāki, jo, palielinoties dējējvistu skaitam alternatīvajās turēšanas sistēmās, samazinās šo olu tirgus cenas, līdz ar to var sarukt arī lauksaimnieku ienākumi.⁴⁹

Pieņemot, ka *Balticovo* un *APF* spēj paši finansēt savu pāreju no sprostu sistēmām, ko apliecina arī vairāki banku aizdevumi, obligāciju laidieni un *APF* akciju pārdošana (investoru vērtējumā bezspustu olu ražošana būs ienesīga), paliek jautājums par mazajiem ražotājiem kā *Co Priedes* un *Rasas*, kurās kopā ir ap 100 000 dējējvistu vietu (faktiskais putnu skaits gan tikai ap 50 000 – skatīt 4. attēlu).

⁴⁷ Papildus iekļaujot arī visas *Nīckrasti* reģistrētās 33 tūkst. vistu sprostu vietas (lai gan faktiski pēdējā piecgadē šis uzņēmums tur vien ap 1,5 tūkst. dējējvistu), aplēse attiecīgi palielinātos līdz aptuveni 7% industrijas un līdz 12,0 milj. EUR izmaksām par transformāciju.

⁴⁸ Informācija iegūta no konkrēto fermu pārstāvjiem. Saskaņā ar Pārtikas un veterinārā dienesta sniegto informāciju, kompetentā iestāde un datu uzturētājs par dzīvnieku un novietņu reģistrāciju ir Lauku atbalsta dienests. Savukārt saskaņā ar Lauku atbalsta dienesta sniegto informāciju, tā rīcībā nav informācijas par jaunputnu novietnēm, kurās audzē mājputnus olu ražošanai, jo Latvijas likumdošanā nav noteiktas specifiskas prasības attiecībā uz jaunputnu novietņu reģistrāciju.

⁴⁹ Institute of Agricultural Economics. *An assessment of the impacts of the phasing out of cages in EU livestock farming: the pig and layer sectors*. Pieejams: <https://tinyurl.com/impacts-of-phasing-cages> 7. lpp. (skatīts: 2026.02.23.)

5.3. Ietekme uz nelielajām sprostu fermām

Lai pilnībā aizstātu visas sprostu novietnes, tostarp ilgstoši neizmantotās (skatīt 4. attēlu), uzbūvējot jaunas kūtis no nulles un tās pilnībā aprīkojot, **kopējās izmaksas mazajiem ražotājiem varētu sasniegt aptuveni 5 milj. EUR. Savukārt esošās ēkas saglabājot, bet mainot tikai novecojušās ražošanas iekārtas, orientējošās izmaksas varētu būt aptuveni 2 milj. EUR** (attiecīgi ap 130 tūkst. dējējvistu un 40 EUR vai 16 EUR par putnu vietu).

Lai gan daļu no investīciju sloga varētu segt ar ES un valsts atbalstu, galvenais transformācijas finansējuma avots būtu pašu uzņēmumu peļņa un banku aizdevumi. Turpmāk tiek analizēta katras no trim nelielajām sprostu fermām faktiskā situācija.⁵⁰

Ķekavas novadā esošajam uzņēmumam *Co Priedes* kopumā ir visai labi peļņas rādītāji – 2022. gadā 249 tūkst. EUR peļņa, 2023. gadā bija 187 tūkst. zaudējumi un 2024. gadā 330 tūkst. peļņa. Uzņēmums deklarējis arī 264 tūkst. EUR naudas uzkrājumu, bet pamatlīdzekļos reģistrēti 1 350 745 EUR. Uzņēmums nodarbina vidēji 19 darbiniekus un tam ir reģistrēti 70 tūkstoši putnu vietas, no kurām faktiski aizpildītas ir 29 tūkstoši jeb ap 41%.

Lai pilnībā transformētu *Co Priedes* visas reģistrētās sprostu novietnes (tostarp 60%, kas gadiem netiek izmantotas), uzbūvējot to vietā jaunas ēkas un aprīkojot ar iekārtām un infrastruktūru, orientējoši būtu nepieciešami ieguldījumi 2,0-3,0 milj. EUR apmērā. Savukārt transformējot tikai faktiski izmantotās sprostu putnu vietas (29 tūkst.) un saglabājot esošās ēkas, bet mainot tikai novecojušās iekārtas, orientējošās izmaksas būtu ap 0,6–1,0 milj. EUR. Pie šādiem peļņas un likviditātes rādītājiem, domājams, ka uzņēmumam nevajadzētu būt problēmām saņemt kredītu no bankas, lai īstenotu transformāciju.

Ropažu novadā esošajam uzņēmumam *Rasas* arī ir kopumā labi peļņas rādītāji: 2022. gadā 102 tūkst. EUR, 2023. gadā 144 tūkst. EUR, 2024. gadā 199 tūkst. EUR. Uzņēmums deklarējis arī vairāk nekā 1,0 milj. EUR naudas uzkrājumu, bet pamatlīdzekļos uzņēmumam reģistrēti 115 tūkst. EUR. Uzņēmums nodarbina vidēji 12 darbiniekus un tam ir reģistrēti 33 tūkstoši vistu vietas, no kurām faktiski aizpildītas ir 21 tūkstotis jeb ap 64%.

Lai pilnībā transformētu *Rasas* visas trīs reģistrētās sprostu novietnes, uzbūvējot jaunas ēkas un aprīkojot tās ar infrastruktūru 33 tūkstošiem dējējvistu, orientējoši nepieciešami ieguldījumi 1,3 milj. EUR. Ņemot vērā uzņēmuma peļņas, likviditātes rādītājus un uzkrājumus, secināms, ka uzņēmums lielā mērā spēj segt transformācijas izmaksas no pašu līdzekļiem un, visticamāk, tam nebūtu problēmu saņemt bankas kredītu.

Savukārt Nīcas novada uzņēmuma *Nīckrasti* peļņas rādītāji ir ļoti zemi – pēdējos 3 gados deklarētā peļņa ik gadu ir 500 EUR. Uzņēmums deklarējis 221 EUR naudas uzkrājumu. Pamatlīdzekļi ar katru gadu sarūk un 2024. gadā sasniedzot vien 18 tūkst. EUR. Uzņēmums nodarbina vidēji divus darbiniekus un tam ir reģistrētas ap 33 tūkst. putnu vietas, no kurām faktiski aizpildītas ir 2,2 tūkstoši jeb aptuveni 7%. Izvērtējot šī uzņēmuma finansiālos

⁵⁰ Analīze veikta, balstoties uz LR Uzņēmumu reģistrā pieejamajiem uzņēmumu gadu pārskatiem. Pieejams: <https://info.ur.gov.lv/#/data-search> (skatīts: 2026.02.23.)

rādītājus pēdējo piecu gadu laikā, secināms, ka uzņēmuma finansiālais stāvoklis ir trausls un pamatražošanas darbība ir strukturāli nerentabla, lai gan uzņēmums kopumā ir minimāli rentabls, pateicoties pārējiem saimnieciskās darbības ieņēmumiem. Līdz ar to secināms, ka šī uzņēmuma transformācija tam visdrīzāk nebūtu pa spēkam.

5.4. Putnkopības nozares pelnītspēja transformācijas apstākļos

Saskaņā ar uzņēmuma sniegto informāciju, **Balticovo kā pilna ražošanas cikla uzņēmums ar lielāku mērogu un diversifikāciju parasti sasniedz investīciju iekšējo peļņas normu (*internal rate of return-IRR*) 10–15% robežās vidēji piecu gadu laikā**, kas ir ilgtermiņam pietiekams IRR līmenis olu ražošanas uzņēmumam. Ja tiek realizēti kapitāla intensīvi projekti (jaunas kūtis, rekuperācija, modernizācija), kas ātri neģenerē jaunus ieņēmumus, IRR var īslaicīgi krist līdz 9–10%. Svarīgi, ka *Balticovo* spēj noturēt pietiekoši augstu IRR līmeni transformācijas investīcijās. To, iespējams, var skaidrot ar papildu ieņēmumu (augstākas peļņas maržas par kūts olām) un eksporta iespējām no investīcijām dējējvistu labturībā, kā arī kopumā augstu *Balticovo* ražošanas efektivitāti.

Pēc *Balticovo* sniegtās informācijas, vidēji un mazi ražotāji parasti sasniedz IRR 7–12% apmērā. Mazāka investīciju efektivitāte, automatizācija, nelabvēlīgāki banku finanšu nosacījumi un šaurāks produktu portfelis rada augstākas vienības izmaksas, lielāku tirgus cenu svārstību risku, zemāku kapitālieguldījumu atdevi nekā lieliem ražotājiem.

6. Transformācijas ietekme uz olu cenām

6.1. Olu cenu veidošanās faktori

Olu cenu veido vairāki faktori, tostarp globālās izejvielu, barības un enerģijas cenas, graudi, darbaspēks, transporta izmaksas, vispārējā inflācija, patērētāju maksātspēja un vērtības. **Ļoti nozīmīga cenas komponente veikalos ir tieši mazumtirgotāju piemērotais uzcenojums.**

Vidēji aptuveni divas trešdaļas olu tiek realizētas veselās pārtikas veikalos, savukārt viena trešdaļa jeb aptuveni 35% – kā sastāvdaļas citu pārtikas produktu ražošanā.⁵¹

2022. un 2023. gadā bija novērojams olu cenu pieaugums visā pasaulē (2023. gada aprīlī ap 265 EUR par 100 kg), ko galvenokārt noteica putnu gripas izplatība un dējējvistu skaita samazināšanās, kā arī kviešu cenu pieaugums Krievijas kara Ukrainā rezultātā.⁵² 2024. gadā līdz pat oktobrim olu cenas bija par 10-15% zemākas salīdzinot ar 2023. gadu. 2025. gadā atkal sekoja straujš cenu pieaugums (līdz vidēji 260-290 EUR par 100 kg), galvenokārt putnu gripas ietekmē. 2025. gads tika noslēgts ar cenu 296,4 EUR par 100 kg.⁵³ Latvijā olu cenas

⁵¹ Virtue Market Research. *Egg Processing Market Size (2025-2030)*. Pieejams: <https://virtuemarketresearch.com/report/egg-processing-market> (skatīts: 2026.02.23.)

⁵² Euronews. *What's keeping egg prices high for Easter? It's not just inflation*. Pieejams: <https://www.euronews.com/business/2024/03/31/whats-keeping-egg-prices-high-for-easter-its-not-just-inflation>

⁵³ Europa.eu. *Market situation for eggs* (European Commission DG AGRI / CIRCA-BC document). Pieejams: <https://circabc.europa.eu/sd/d/18f7766e-e9a9-46a4-bbec-94d4c181183f/0%20Circa%20%20egg%20no%20links.pdf> (skatīts: 2026.02.23.)

2025. gadā svārstījās robežās no 216 EUR par 100 kg gada vidū līdz 252 EUR par 100 kg gada beigās.⁵⁴

Saskaņā ar Eiropas Komisijas Lauksaimniecības ģenerāldirektorāta datiem, 2025. gada decembrī Eiropas Savienībā vidējās sprostos dētu olu cenas bija 290 EUR par 100 kg, kūtī dētu olu cenas ap 310 EUR par 100 kg, brīvās turēšanas apstākļos dētu olu cenas ap 340 EUR par 100 kg, bet bioloģiskās ražošanas prasībām atbilstošu olu cenas ap 455 EUR par 100 kg.⁵⁵ Tātad **faktiski Eiropā kūtī dētas olas ir vidēji par 7% dārgākas nekā sprostos dētas, kas atbilst apmēram 1,2 centiem vairāk par vienu olu.**

Augstāk minētās faktiskās cenu atšķirības Eiropā ir mazākas nekā industrijas pārstāvju paustās prognozes. Saskaņā ar *Balticovo* prognozēm, transformācijas rezultātā olu cena veikalos var pieaugt par aptuveni 10-20%, kas saistīts ar platības prasībām, zemākas intensitātes ražošanu, investīcijām jaunā infrastruktūrā, biodrošības prasībām. Saskaņā ar APF vadītāja J. Adamoviča teikto *Dienas Bizness* intervijā 2026. gada 6. janvārī, ārpus sprostiem dētu olu ražošana izmaksā par aptuveni 20% vairāk.

Savukārt 2023. gada novērtējums Igaunijā, izmantojot aprēķinus par nepieciešamajiem ieguldījumiem, lēsa, ka ārpus sprostiem dētas olas izmaksā par 5,5-5,9 centiem par olu vairāk. Taču šajā novērtējumā ir vairākas būtiskas nepilnības. Pirmkārt, pieņemts, ka ražošanas izmaksu atšķirība – 13,7% (izmantojot attiecīgi 6,95 un 6,11 eiro centus par olu no pētījuma par ES olu ražošanas sektoru 2021. gadā⁵⁶) – precīzi atspoguļojas mazumtirdzniecības cenu pieaugumā, kas ir pārspilējums, jo mazumtirdzniecības cenas ietekmē arī citi faktori, kas nav tieši saistīti ar olu ražošanas izmaksām. Otrkārt, aprēķinātas 52-60 EUR investīciju izmaksas uz vistu, kas būtiski pārsniedz šajā ziņojumā lēstās 16-40 EUR.⁵⁷

Kopumā redzams, ka industrijas un pētnieku novērtējumi par pārejas ietekmi uz patēriņa cenām pārsniedz faktiski Eiropā novērotās cenu atšķirības un nesniedz viennozīmīgu atbildi uz jautājumu par cenu attīstību Latvijā. Tomēr, tā kā Latvijā ārpus sprostiem dētas olas jau veido ievērojamu tirgus daļu, ietekmes novērtējumu iespējams balstīt pieejamos datos. Šāda pieeja nodrošina kvalitatīvāku, datu balstītu novērtējumu, jo ņem vērā visus faktorus, ne tikai ražošanas izmaksas, un izslēdz citu valstu specifisko ietekmi. Tādēļ šajā pētījumā analizēti dati no 2025. gada decembrī veikta olu cenu apsekojuma mazumtirdzniecības tīklos (skat. 7. sadaļu).

⁵⁴ European Commission Agri-Food Data Portal – Eggs prices dashboard. Pieejams:

<https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardEggs/EggsPrice.html> (skatīts: 2026.02.23.)

⁵⁵ Europa.eu. *Market situation for eggs* (European Commission DG AGRI / CIRCA-BC document), Pieejams:

<https://circabc.europa.eu/sd/d/18f7766e-e9a9-46a4-bbec-94d4c181183f/0%20Circa%20%20egg%20no%20links.pdf> 13. lpp. (skatīts: 2026.02.23.)

⁵⁶ Wageningen Economic Research. *Competitiveness of the EU egg sector, base year 2021: International comparison of production costs of eggs and egg products* (Report 2023-006). Wageningen: Wageningen Economic Research, January 2023. Pieejams: <https://edepot.wur.nl/583668> (skatīts: 2026.02.23.)

⁵⁷ Skytte.ee. *Eesti munatootmise üleminek vabapidamissüsteemidele* (2023 november). Pieejams:

https://skytte.ut.ee/sites/default/files/2023-11/Eesti_munatootmise_%C3%BCleminek_vabapidamiss%C3%BCsteeemidele.pdf (skatīts: 2026.02.23.)

6.2. Olas kā sastāvdaļas citos produktos

Olas tiek izmantotas kā sastāvdaļas dažādos pārtikas produktos, tādēļ ir būtiski izvērtēt, kā potenciālais aizliegums vai ar to saistītais iespējamais olu cenu kāpums varētu ietekmēt citu pārtikas produktu cenas. Vidēji aptuveni divas trešdaļas olu tiek realizētas veselā veidā pārtikas veikalos, savukārt viena trešdaļa jeb aptuveni 35% – kā sastāvdaļas (pulveri, olu masas u.tml.) citu pārtikas produktu ražošanā.⁵⁸

Analizējot aizlieguma potenciālo ietekmi uz pārtikas cenām, jāņem vērā, ka vairums vadošo pārtikas ražotāju ir apņēmušies atteikties no sprostos dētajām olām vēl pirms 2030. gada (skatīt 3. nodaļu), un Latvijā sastāvdaļu olas ražo tikai divi lielākie uzņēmumi – *Balticovo* un *APF*. *Balticovo* atteiksies no ražošanas sprostos vēl pirms aizlieguma stāšanās spēkā, un arī *APF* jau šobrīd 75% olu ražo ārpus sprostiem. Attiecīgi aizlieguma potenciālā ietekme sastāvdaļu olu ražošanā ir iespējama tikai attiecībā uz *APF* vienīgo sprostu novietni jeb 164 tūkst. dējējvistu, kas sastāda apmēram 3% no olu ražošanas Latvijā.

Apkopojot un analizējot informāciju par olu īpatsvaru dažādu produktu sastāvā, redzams, ka lielākais olu īpatsvars ir svaigajos jeb olu makaronos (ap 10–15%)⁵⁹, kūkās (ap 10%) un majonēzē (ap 7%).⁶⁰ Savukārt, piemēram, maizē un klasiskajos makaronos olas netiek izmantotas. Kopumā secināms, ka pārtikas produktos, kurus pieskaita pamata pārtikas preču grozam⁶¹, olas kā sastāvdaļas netiek izmantotas.

Pat ignorējot faktu, ka vairums pārtikas ražotāju plāno atteikties no sprostos dētajām olām pirms aizlieguma iestāšanās, un teorētiski modelējot iespējamo cenu kāpumu, pārejot no sprostos uz kūtīs dētām olām produktu sastāvā, secināms, ka izmaksu sadārdzinājums būtu visai neliels. Piemēram, olu cenām pieaugot pat par 15%, tas rezultētos ap 10% izejvielu izmaksu pieaugumā olu makaroniem, ap 4% – majonēzei, ap 2,5% – rūpnieciskām kūkām. Ieskaitot produkta ražošanas un loģistikas izmaksas, procentuālais cenas pieaugums uz olu rēķina būtu vēl mazāks.⁶²

Balstoties uz Eiropas Komisijas 2025. gada datiem, kas rāda, ka faktiski kūtī dētu olu cenas ir aptuveni par 6,8% augstākas nekā sprostos dēto olu cenas, kā arī ņemot vērā, ka olas citos pārtikas produktos veido proporcionāli nelielu daļu (7–15%) un aizliegums sastāvdaļu olu kontekstā ietekmētu ne vairāk kā 3% no Latvijas ražošanas, kopumā var secināt, ka aizlieguma rezultātā iespējamā olu sadārdzinājuma ietekme uz pārtikas produktu cenām ir neliela.

⁵⁸ Virtue Market Research. *Egg Processing Market Size (2025-2030)*.

Pieejams: <https://virtuemarketresearch.com/report/egg-processing-market>

⁵⁹ BARBORA. Olu makaroni *Balticovo Cellentani* 500 g (produkta lapa un informācija par sastāvu, lietošanu un uzturvērtību). Pieejams: <https://barbora.lv/produkti/olu-makaroni-balticovo-cellentani-500-g> (skatīts: 2026.02.23.)

⁶⁰ Wikipedia. *Mayonnaise*. Pieejams: <https://en.wikipedia.org/wiki/Mayonnaise> (skatīts: 2026.02.23.)

⁶¹ Jauns.lv. *PTAC: zemo cenu grozs kļūst pieejamāks patērētājiem*. (business un ekonomika, 03.07.2025). Pieejams: <https://jauns.lv/raksts/business/662417-ptac-zemo-cenu-grozs-klust-pieejamaks-pateretajiem> (skatīts: 2026.02.23.)

⁶² Produktu izejvielu izmaksu pieauguma aplēse, 2026.

https://docs.google.com/spreadsheets/d/1_vApaalbfqfonnwsWFUL1vZKAx5dj7C8794uPCRKJ5EU/edit?gid=734124394#gid=734124394 (skatīts: 2026.02.23.)

6.3. Pieprasījuma cenu elastība

Diskusijās par likumprojektu ir izskanējis uzskats, ka Latvijas iedzīvotājiem izvēlēties dārgākas olas varētu liegt salīdzinoši zemāks vidējo ienākumu līmenis nekā citās Eiropas Savienības valstīs, īpaši apstākļos, ja atsevišķos veikalos būs pieejamas lētākas Ukrainas importa un vietējo ražotāju sprostus olas.

Tomēr faktiski gan turīgo, gan maznodrošināto **Latvijas pircēju elastība pret olu cenu izmaiņām ir zema, jo olas ir pirmās nepieciešamības preces** (skatīt 1. pielikumu). Noteicošā komponente, salīdzinot sprostus vai bezsprostus sistēmās dētu olu cenas, ir nevis ražošanas veids, bet gan mazumtirgotāju uzcenojumi. Piemēram, tirdzniecībā piedāvājot dažādu veidu olas, mazumtirgotāji augstākas peļņas nolūkos var noteikt augstāku uzcenojumu ārpus sprostiem dētām olām.

Arī ES lauksaimnieku un kooperatīvu jumta organizācijas COPA-COGECA pasūtītajā, 2023. gadā publicētajā ziņojumā secināts, ka pāreja uz dējējvistu turēšanu bez sprostiem būtiski neietekmē patērētāju pirktspēju un nerada papildu slogu nodokļu maksātājiem.⁶³

Sagaidāms, ka veikalu tīkliem nākamajos gados pabeidzot pāreju uz tikai ārpus sprostiem dētu olu tirdzniecību, tie savā starpā sacentīsies ar kūts olu, nevis sprostus olu cenām un attiecīgi turēs kūts olu cenas konkurētspējīgas, jo olas ir viens no pircēju piesaistes instrumentiem (angļu: *traffic driver*).

Arī olu cenu apsekojums (skatīt 7. nodaļu) parāda, ka mazie tirgotāji *Lats* un *Aibe* tirgo *Rasas* un *Co Priedes* sprostus olas par līdzīgu un pat augstāku cenu (ap 3 EUR par 10 olu iepakojumu) nekā maksā kūtī vai pat brīvos apstākļos turētu vistu olas lielajās mazumtirdzniecības ķēdēs.

7. Olu cenu apsekojums Latvijas mazumtirdzniecības tīklos

7.1. Metodoloģija

Lai noskaidrotu aktuālās cenas sprostos un ārpus sprostiem dētajām olām mazumtirdzniecībā, pētījuma ietvaros biedrība *Dzīvnieku brīvība* laika posmā no 2025. gada 11. līdz 21. decembrim veica olu cenu apsekojumu Latvijā izplatītākajos pārtikas mazumtirdzniecības veikalu tīklos. Salīdzinājums tika veikts, balstoties uz cenu par 10 olām, iekļaujot universālās atlaides, bet neņemot vērā lojalitātes programmas vai individuālos piedāvājumus.⁶⁴ Apsekojuma ietvaros **tika apmeklēti 56 veikali 11 mazumtirdzniecības tīklos – Rimi, Maxima, Lidl, Top, Elvi, Mego, Citro, Spar, Aibe, LaTS, Beta, apkopojot cenu datus par 60 dažādiem vistu olu produktiem.**⁶⁵ Dati tika ievākti ar nosacījumu, lai no katra

⁶³ Institute of Agricultural Economics. *An assessment of the impacts of the phasing out of cages in EU livestock farming: the pig and layer sectors*. Pieejams: <https://tinyurl.com/impacts-of-phasing-cages> 8. lpp (skatīts: 2026.02.23.)

⁶⁴ Gadījumos, kad olu iepakojumā bija mazāk vai vairāk par 10 olām, iepakojuma cena tika dalīta ar faktisko olu skaitu un reizināta ar 10, iegūstot salīdzināmu jeb standartizētu cenu.

⁶⁵ Veikalu apsekojuma pilnie dati: <https://docs.google.com/spreadsheets/d/1k78tP-lgsDzLWTzqApnkMd-3nw9Ql9K6aLq0i6GLwhl/edit?usp=sharing> (skatīts: 2026.02.23.)

veikalu tīkla būtu apsekoti vismaz trīs veikali, no kuriem vismaz viens atrastos ārpus Rīgas. No visiem apsekotajiem veikaliem 24 atradās Rīgā, bet 32 citās Latvijas pilsētās – Jelgavā, Liepājā, Salaspilī, Baložos, Limbažos, Siguldā, Ventspilī, Vecumniekos, Talsos, Skrundā, Ropažos.

7.2. Cenu salīdzinājums starp tirdzniecības tīkliem

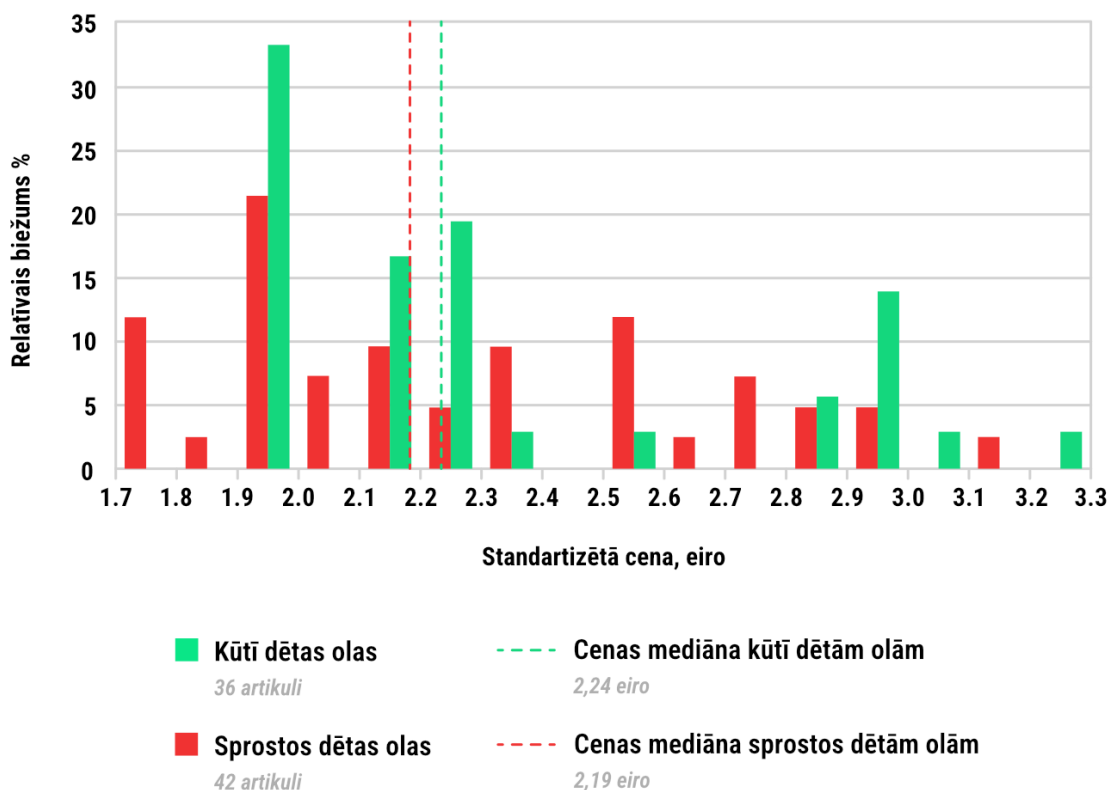
Starpt apsekotajiem veikaliem, 26 bija pieejamas gan sprostus (Nr.3), gan kūtī dētās (Nr.2) olas. Citos 26 veikalos pārdeva tikai sprostus olas, tikai ārpus sprostiem dētās olas vai tikai ES ražošanas standartiem neatbilstošās olas, bet vēl četros apsekotajos veikalos olu piedāvājums aprobežojās ar sprostos dētām un bioloģiski ražotām olām. Kopumā patērētājiem 36 veikalos bija pieejami 138 kūtī dētu olu piedāvājumi, savukārt 42 veikalos – 70 sprostos dētu olu piedāvājumi.

Saskaņā ar apsekojumu (skatīt 4. tabulu), vidējā starpība starp lētāko Nr.3 un lētāko Nr.2 standartizēto olu paku bija 29 centi. Lielākiem tīkliem – *Rimi* un *Lidl* – cenu starpība ir mazāka: ap 16-26 centiem par 10 olām. Lielāko daļu starpības veido mazie un ārpus Rīgas izplatītie veikalu tīkli – *Mego* (0,84) un *Elvi* (0,35). Zīmīgs ir *Top* veikalu pašu zīmola *Tip Top* ML izmēra olu piedāvājums – gandrīz visos apsekotajos veikalos šīs kūtī dētās olas bez atlaidēm bija lētākas par sprostos dētu olu piedāvājumiem. Visos trijos apsekotajos *Beta* tīkla veikalos tirgoja tikai ES ražošanas standartiem neatbilstošās olas un to cenas bija vienas no augstākajām – 3,29 EUR. Septiņos veikalos ar viszemāko Nr.3 olu cenu, kas ir lētākas par 1,90 eiro, tirgo *Balticovo Econompack S* izmēra olas. Savukārt vislētākās Nr.2 olas par 1,99 EUR ir M izmēra *Oldar Group* (Polijas ražotājs) vai *Oluksnes SML* izmēra olas, bet vienā *Lidl* veikalā par 1,94 EUR ar universālo atlaidi tika pārdotas *Oluksnes L* izmēra olas.

Mediānā standartizētā Nr.3 olu cena ir 2,21 EUR par 10 olām, bet kūtī dēto olu standartizētās cenas mediāna ir 2,61 eiro, kas galvenokārt saistīts ar plašāku sprostos dētu olu piedāvājumu zemo cenu segmentā. Tomēr, salīdzinot vislētākos Nr.3 un Nr.2 tipa olu piedāvājumus starp atsevišķiem veikaliem, standartizēto cenu starpība ir daudz mazāka. Salīdzinot vislētākos piedāvājumus starp 42 veikaliem, sprostos dēto olu mediānā standartizētā cena ir 2,19 EUR, savukārt 36 veikalos ar kūtī dētām olām, to mediānā standartizētā cena bija 2,24 EUR jeb tikai par 5 centiem lielāka.

Ukrainā ražotas olas konstatētas 8 no 56 apsekotajiem veikaliem, turklāt tikai ārpus Rīgas. Šīm ES ražošanas standartiem neatbilstošām olām tika konstatēta gan viena no viszemākajām, gan viena no visaugstākajām cenām par 10 olām. Viszemākā cena no Ukrainas importētām olām tika fiksēta *Mego* tīklā (2,09 EUR), savukārt visaugstākā – *Beta* veikalos (3,29 EUR). Apsekojuma dati rāda, ka absolūti lētākais konstatētais piedāvājums bija *Balticovo* sprostos dētām olām, kas parāda, ka **zemākā cena automātiski nenozīmē, ka produktam ir ārvalstu izcelsme.**

Olu cenu salīdzinājums

Attēls 5. Sprostos un kūtī dēto olu vislētāko standartizēto cenu sadalījums

	Apsekoto veikalu skaits	Sprostu olas (Nr. 3)		Kūts olas (Nr. 2)	
		Lētākās*	Mediānās	Lētākās*	Mediānās
Maxima	7			2.04	2.39
RIMI	7	1,99	1,99	2,25	2,89
Top	7	2,30	2,39	2,29	2,34
LaTS	6	2,54	2,69		
Lidl	6	1,82	1,99	1,98	2,39
Elvi	5	2,59	2,59	2,94	2,95
Aibe	4	2,81	3,02		
Citro	4	2,19	2,19		
Mego	4	2,24	2,59	3,08	3,59
Spar	3	2,86	2,94		

*Vidējā lētākā standartizētā cena starp attiecīgā tīkla veikaliem.

Tabula 4. Apsekoto veikalu standartizētā olu cena

7.3. Cenu atšķirību interpretācija un secinājumi

Apsēkoto veikalu dati apstiprina, ka sprostus olas joprojām lielākajā daļā mazumtirdzniecības tīklu ir lētākais pieejamais olu veids, tomēr starpība starp sprostos un kūtīs dēto olu zemāko cenu mediānām ir neliela – 5 centi par 10 olām jeb 0,5 centi par olu. Toties atšķirības starp viena veida olu lētāko piedāvājumu dažādos veikalos ir pat 1,10 EUR par 10 olām, jeb 11 centi par olu.

Olu cenu sadalījums neatbilst normālajam sadalījumam, jo cenas mazumtirdzniecībā netiek veidotas nejauši, bet gan noteiktās cenu pakāpēs. Plaši tiek izmantota psiholoģiskās cenu noteikšanas prakse, nosakot cenas tieši zem apaļiem skaitļiem (1.99; 2.39; 2.89; u.c.).

Secināms, ka cenu atšķirības starp sprostos un kūtīs dētām olām galvenokārt nosaka mazumtirgotāju cenu politika (uzcenojumi, atlaides, noapaļotas cenas, ētiskā pozicionēšana, utt), kā arī loģistika un klientu plūsma, ne tik daudz ražošanas veids. Ārpus sprostiem dēto olu pieejamība un konkurētspēja jau šobrīd vairākos lielajos mazumtirdzniecības tīklos ierobežo potenciālu būtiskam cenu kāpumam patērētājiem.

8. Finansējuma piesaistes iespējas transformācijas īstenošanai

8.1. Esošie valsts un ES atbalsta instrumenti

Pēc 2025. gada decembrī apkopotās un saņemtās informācijas no Lauku atbalsta dienesta **Latvijā tieši dējējvistu labturības uzlabošanas pasākumiem pēdējā desmitgadē kopumā ir sniegts finansējums 5,7 milj. EUR** apmērā, tai skaitā plānošanas periodā 2014.–2020. gadā: 890 tūkst. EUR; pārejas periodā 2021.–2022. gadā: 4,1 milj. EUR; plānošanas periodā 2023.–2027. gadā: 782 tūkst. EUR.

KLP stratēģiskā plāna intervencē LA4.1.3. "Atbalsts ieguldījumiem labturības uzlabošanai un biodrošībai" lauksaimniekiem ir iespējams pretendēt uz atbalstu ieguldījumiem, lai ieviestu dējējvistu turēšanu ārpus sprostā – kūtī vai brīvā dabā. Atbalsta intensitāte ir vidēji 40% no attiecināmo izmaksu griestiem, kas ir 700 tūkst. EUR.

Kopējais 2023.–2027. gada plānošanas periodā pieejamais finansējums LA4.1.3. intervencei ir 15,2 milj. EUR. Uz 2025. gada novembri rezervētais finansējums ir 4,6 milj. EUR, tādējādi **intervences pieejamā publiskā finansējuma atlikums ir 10,6 milj. EUR**, no kuriem 2026. gada janvāra kārtā plānots izsludināt 7 milj. EUR. Lai gan nav publiski redzams, cik projekti ir plānoti dējējvistu labturībai, neformāla informācija liecina, ka lielākā daļa labturības finansējuma atvēlēta cūkkopības nozarei. *Balticovo* iespēju šajā programmā ir izmantojis, saņemot ap 280 tūkst. EUR atbalstu jaunputnu novietnes būvniecībai.

Lielāko potenciālo atbalstu transformācijai veido Ministru kabineta noteikumi Nr. 667 "Noteikumi par aizdevumiem ar kapitāla atlaidi lielo investīciju projektu atbalstam" –

lauksaimniecības uzņēmumi var pieteikt projektu, ja tā summa ir 30% no vidējo piecu gadu apgrozījuma; atbalsta intensitāte un būtība – “kapitāla atlaide” (aizdevuma dzēšana) 30% apmērā, bet **ne vairāk kā 10 milj. EUR vienam pretendētājam**⁶⁶. Uz šī pētījuma rakstīšanas brīdi bija zināms, ka *Balticovo* ir pieteicies maksimālajam atbalsta apjomam, ņemot vērā tās ap 80-100 milj. EUR investīciju programmu; lēmums par atbalsta piešķiršanu vēl nav pieņemts.

Lauksaimniecības uzņēmumiem stratēģiskā plāna intervencē LA4.1.6. “Atbalsts subsīdijas veidā procentu likmes daļējai dzēšanai” ir arī iespēja saņemt daļēju kompensāciju par paņemtā kredīta faktiski samaksāto kredītprocentu summu investīcijām, arī lai veiktu pāreju no sprostu sistēmām. **Atbalsts sedz līdz 4% no iepriekšējā gadā faktiski samaksātās kredītprocentu summas investīcijām.**

8.2. Faktiskais līdzšinējais ES fondu un valsts atbalsts putnkopības nozarei

Lai saprastu, cik lielu valsts un Eiropas Savienības atbalstu saņēmusi Latvijas putnkopības nozare līdz šim, apkopoti pieejamie dati no Uzņēmumu reģistra gada pārskatu krātuves un Lauku atbalsta dienesta (LAD) publiskās datubāzes. Tas sniedz vispārēju priekšstatu, tomēr abu avotu sniegtie dati atšķiras: LAD informācija ir kvalitatīva un detalizēta, taču aptver tikai divus gadus, savukārt gada pārskati ļauj paraudzīties tālākā pagātnē, bet tajos dati ir nepilnīgi un grūti salīdzināmi starp uzņēmumiem.

Šos atbalstus var sadalīt pēc diviem kritērijiem: pēc finansējuma avota un pēc atbalsta mērķa. Finansējuma avoti: Eiropas Lauksaimniecības Garantiju fonds (ELGF) – galvenokārt tiešmaksājumi un tirgus intervences pasākumi; Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai (ELFLA) – ieguldījumi modernizācijā un infrastruktūrā; finansē ES un valsts; Valsts finansētās shēmas – nacionālie atbalsta instrumenti. Atbalsta mērķi: tiešmaksājumi un tirgus pasākumi (no ELGF un daļēji no valsts); ieguldījumi pamatlīdzekļos un riska vadības pasākumi (galvenokārt ELFLA un valsts līdzfinansējums).

Saskaņā ar LAD datiem tās putnkopības saimniecības, kurās šobrīd olu ražošanā vēl izmanto sprostu sistēmas – *Balticovo*, *Alūksnes putnu ferma* (AS APF Holdings sastāvā), *Co Priedes* un *Rasas* – **divu gadu laikā (2023–2024) kopā saņēmušas ES fondu un valsts atbalstu 3,57 milj. EUR apjomā.**

No 4. tabulā atspoguļotā 3,6 milj. EUR atbalsta apjoma 3,2 milj. EUR jeb 89% saistīti ar investīcijām pamatlīdzekļos, lielākā daļa no kurām ir ELFLA ieguldījumi materiālajos aktīvos. Tie var ietvert visu, kas vajadzīgs olu ražošanai vai blakus produktiem: ēku būvniecību, sprostu sistēmas, barības sagatavošanas iekārtas, biogāzes stacijas (piemēram, *Balticovo*) u.t.t. Nav zināms, vai joprojām tiek finansētas investīcijas sprostu sistēmās, kas, ņemot vērā likumprojekta virzību un tirgus tendences, radītu risku, ka nauda netiek izmantota lietderīgi.

⁶⁶ Latvijas Republikas tiesību akti. Ministru kabineta noteikumi Nr. 667 *Noteikumi par aizdevumiem ar kapitāla atlaidi lielo investīciju projektu atbalstam*. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/364652-noteikumi-par-aizdevumiem-ar-kapitala-atlaidi-lielo-investiciju-projektu-atbalstam>

	Finanšu gads	ELGF	ELFLA	Valsts atbalsts
Balticovo	2023	9,480	512,744	213,380
	2024	7,747	1,870,363	70,884
Alūksnes putnu ferma	2023	0	0	140,630
	2024	0	642,165	6,085
Citi	2023	56,819	0	0
	2024	39,381	0	0
Kopā		113,427	3,025,272	430,979

Tabula 5. LAD dati par saņemtajiem atbalstiem, EUR

Dati no gada pārskatiem ir fragmentēti un pārsvarā balstās uz naudas plūsmas pārskatiem (netieša metode). Informāciju par saņemtajiem atbalstiem var iegūt tikai no divu lielāko olu ražotāju – *Balticovo* un *APF* – gada pārskatiem. Turklāt *APF* detalizētus datus sniedz tikai no 2020. gada, un dažādos gados informācija ņemta no atšķirīgiem pārskata pielikumiem.⁶⁷

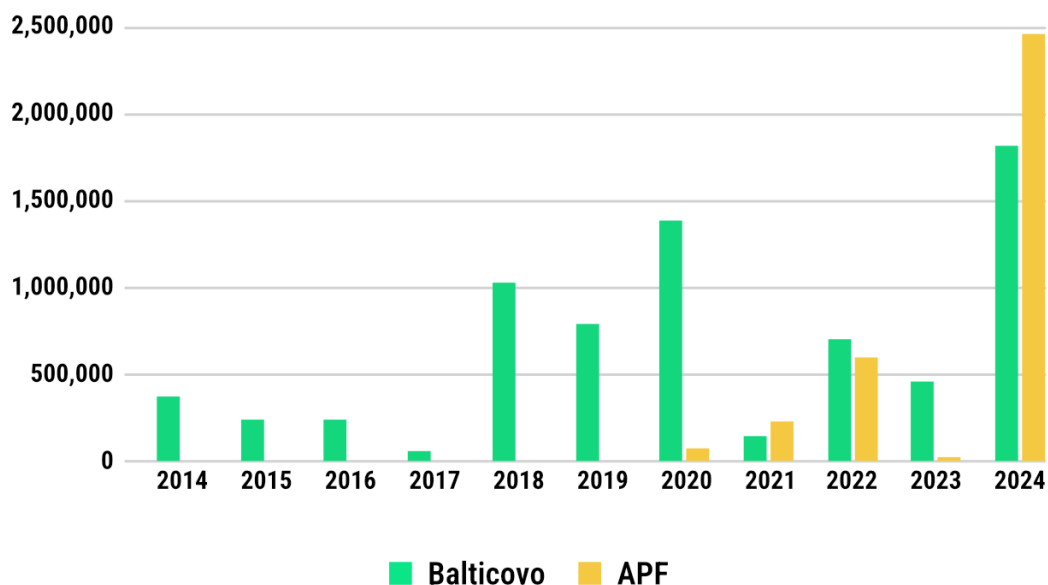
No pieejamajiem datiem redzams (skatīt 6. attēlu), ka ***Balticovo* kopš 2014. gada ir saņēmis 7,2 milj. EUR dažāda veida atbalstu, savukārt *APF* 2024. gadā uzrādīja savu līdz šim lielāko subsīdiju ieplūdi – 2,5 milj. EUR.**⁶⁸⁶⁹

⁶⁷ 2020.-2022. gada dati iegūti no peļņas un zaudējumu aprēķiniem, bet 2023.-2024. gada dati no naudas plūsmas pārskatiem.

⁶⁸ Investoru Klubs. *APF Holdings saņem valsts atbalstu, tā uzlabojot koncerna nākotnes peļņu, vienlaikus IPO izmaiņas uzlabo akciju pievilcību*. Pieejams: <https://www.investoruklubs.lv/satura-marketings/2023/11/02/apf-holdings-sanem-valsts-atbalstu-ta-uzlabojot-koncerna-nakotnes-pelnu-vienlaikus-ipo-izmainas-uzlabo-akciju-pievilcibu> (skatīts: 2026.02.23.)

⁶⁹ Atšķirības starp LAD un gada pārskatu datiem galvenokārt rodas periodizācijas un grāmatvedības pieeju dēļ. Piemēram, LAD 2024. pārskata gadā parāda piešķirtās summas periodā, kas ietver daļu no 2023. un daļu no 2024.gada. Savukārt gada pārskatos atspoguļota subsīdiju ietekme uz uzņēmuma finanšu rezultātiem konkrētajā kalendārajā gadā.

Gada pārskatos deklarētās saņemtās subsīdijas

Attēls 6. Gada pārskatos deklarētās saņemtās subsīdijas, EUR

Vismaz daļa no publiskā finansējuma ir izmantota jaunu kūts turēšanas sistēmu attīstīšanai, ko attiecīgi var uzskatīt par atbalstu pārejai uz bezsprostu sistēmām.

Ilustrācijai, *Balticovo* sniegtā informācija par saņemto publisko atbalstu pa gadiem, EUR:

	Atbalsts, EUR	Komentāri
2025	830 tūkst.	80% par zaudējumiem, saistībā ar atvestu inficētu cāļu ganāmpulku
2024	125 tūkst.	
2023	130 tūkst.	
2022	1,1 milj.	Pārsvarā Covid-19 krīzes ietekmes kompensācijas
2021	650 tūkst.	Pārsvarā Covid-19 krīzes ietekmes kompensācijas

8.3. ES fondu finansējuma iespējas jaunajā periodā (2028.–2034.)

Eiropas Komisija 2025. gada 16. jūlijā publicēja priekšlikumu jaunā plānošanas perioda 2028.–2034. gadam ietvaram. Regulējuma priekšlikums paredz visu fondu apvienošanu

vienotā Valsts un reģionālo partnerību plānā. Saskaņā ar pašreizējo grafiku šis plāns Latvijai jāizstrādā un jāsaskaņo ar Eiropas Komisiju līdz 2027. gada beigām.

Zemkopības ministrija ir uzsākusi saturisko darbu, tostarp stratēģisko skatījumu lauksaimniecības nozares attīstībai un putnkopības nozarei. Finansējuma sadalījums jaunajā plānošanas periodā būs atkarīgs no nozaru identificētajām vajadzībām un kopējā pieejamā finansējuma ietvara. Vienlaikus Zemkopības ministrija norāda, ka šobrīd Latvijai paredzētais finansējums Kopējās lauksaimniecības politikas intervenču īstenošanai ir par aptuveni 24% mazāks nekā esošajā plānošanas periodā, kas ietekmē kopējās iespējas palielināt atbalstu arī labturības investīcijām.

Ja likumprojekts Saeimā tiktu pieņemts ar skaidru pārejas periodu, tas var kalpot kā likumīgs pamats atvēlēt noteiktu daudzumu no ES fondu naudas nākamajā plānošanas periodā olu ražošanas nozares transformācijai.

8.4. Kapitāla tirgi un privātā finansējuma piesaiste

Lielie putnkopības uzņēmumi *Balticovo* un *APF* līdzekļus apjomīgiem investīciju plāniem pārejai uz bezspostu sistēmām jau piesaista, ņemot aizņēmumus un emitējot akcijas un obligācijas kapitāla tirgos. Tā, piemēram, 2023. gadā *Balticovo* saņēma 30 milj. EUR aizdevumu no *Ziemeļu Investīciju bankas (Nordic Investment Bank)*, lai finansētu pāreju uz ārpus sprostiem dētu olu ražošanu⁷⁰. Savukārt *Alūksnes putnu ferma* 2023. gadā piesaistīja vairāk nekā 5 milj. EUR, emitējot akcijas, 2024. gadā 7 milj. EUR, emitējot obligācijas, un 2025. gadā 5 milj. EUR, emitējot obligācijas.^{71,72}

Kā vēl vienu apliecinājumu Latvijas putnkopības nozares starptautiskai konkurētspējai, AS *Agrova International*, kas ir māteskompānija AS *APF Holdings*, 2025. gadā ir iegādājusies 100% akciju Lielbritānijas olu ražošanas un izplatīšanas uzņēmumā *Sunrise Group*, kas apvieno *Sunrise Poultry Farms* un *Sunrise Eggs Holdings*.⁷³ Darījuma kopējā vērtība ir 40 milj. EUR, padarot šo par vienu no lielākajiem Latvijas uzņēmumu ārvalstu iegādes darījumiem pēdējo gadu laikā. Svarīgi, ka šim ambiciozajam pārrobežu darījumam naudu aizdeva *Accession Capital Partners* no sava 336 milj. EUR fonda. Maz ticams, ka šāda līmeņa Eiropas riska kapitāla investori aizdotu naudu, neredzot labas peļņas iespējas, tai skaitā pēc pārejas uz ārpus sprostiem dētu olu ražošanu.

Šī *Agrova International* investīcija Lielbritānijā var būt ienesīga, ņemot vērā olu deficītu Eiropas Savienībā (putnu gripas uzliesmojuma sekas pēdējo 24 mēnešu laikā), jo tiek

⁷⁰ Swedbank Blog. *Balticovo saņem 30 miljonu eiro aizdevumu ilgtspējīgas lauksaimniecības projektam*. Pieejams: <https://blog.swedbank.lv/investicijas-biznesa/finansejums-balticovo-9300> (skatīts: 2026.02.23.)

⁷¹ Dienas Bizness. *APF Holdings privātā obligāciju emisijā piesaista 7 miljonus eiro*. 22.02.2024. Pieejams: <https://www.db.lv/zinas/apf-holdings-privata-obligaciju-emisija-piesaista-7-miljonus-eiro-515283>

⁷² Nasdaq Baltic. *Nasdaq sveic APF Holdings ar akciju iekļaušanu Nasdaq First North tirgū*. Pieejams: <https://nasdaqbaltic.com/lv/news/nasdaq-sveic-apf-holdings-ar-akciju-ieklausanu-nasdaq-first-north-tirgu/>

⁷³ APF Holdings. *Agrova International par 40 miljoniem eiro iegādājas Lielbritānijas olu ražotāju Sunrise Group*. Pieejams: <https://apf.lv/news/Agrova-International-par-40-miljoniem-eiro-iegadajas-Lielbritanijas-olu-razotaju-Sunrise-Group> (skatīts: 2026.02.23.)

izskatītas iespējas uzlabot Lielbritānijas tirdzniecības bilanci ar Eiropas Savienību un no Lesteršīras, kur atrodas *Sunrise* ražotnes, daļu brīvos apstākļos turētu vistu olu piegādāt uz kontinentālo Eiropu⁷⁴.

9. Transformācijas fiskālā ietekme

9.1. Potenciālā fiskālā ietekme un ražošanas dinamika

2025. gada 25. septembrī Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisijas sēdē, izskatot jautājumu par sprostu olu ražošanas aizlieguma ieviešanu, Zemkopības ministrijas pārstāvis pauda viedokli, ka šāds aizliegums varētu radīt valstij zaudējumus no neiegūtajiem nodokļiem, potenciāli skarot pievienotās vērtības, uzņēmumu ienākuma un darbaspēka nodokļus.

Nodokļu ieņēmumu samazinājums būtu iespējams gadījumā, ja sprostu olu ražošanas aizliegums izraisītu ilgstošu un neatgriezenisku nozares apgrozījuma kritumu. Tomēr olu ražošanas nozarē pēdējos gados ir vērojams ražošanas apjomu pieaugums, kas lielā mērā saistīts tieši ar ārpus sprostu ražošanas novietņu būvniecību *Balticovo* un *APF*. Ja 2020. gadā 2,5 miljoni dējējvistu novietņu bija sprostu tipa novietnes un 0,8 miljoni bija kūts vai cita veida novietnes, tad 2024. gadā sprostu novietņu ietilpība praktiski nemainījās, savukārt cita veida novietņu skaits pieauga līdz 1,6 miljoniem jeb par 96%.⁷⁵

Uzņēmumu apgrozījums tiešā veidā netiek aplikts ar nodokļiem un uz valsts nodokļu ieņēmumiem ietekmi atstāj tikai netieši – tādā apjomā, kādā apgrozījuma nodrošināšanai tiek algots darbaspēks, radot darbaspēka nodokļu ieņēmumus, kā arī palielinot iekšzemes patēriņu, kas attiecīgi veido pievienotās vērtības nodokļa (PVN) ieņēmumus.

Pārejas periodā iespējams īslaicīgs apgrozījuma samazinājums, kas ietekmētu darbaspēka nodokļu un uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumus, varētu būt pāris relatīvi maziem olu ražotājiem kā *Co Priedes* un *Rasas*, kuri abi kopā sastāda ap 2% no pašreizējās olu ražošanas nozares Latvijā, tomēr šo ietekmi daļēji vai pilnībā var kompensēt pieprasījuma pieaugums būvniecības nozarē, kas saistīts ar ražošanas infrastruktūras pārveidi un jaunu kūšu izbūvi.

9.2. Potenciālie fiskālie riski un valsts loma

Lai gan no 2026. gada nozīmīga daļa mazumtirdzniecības sektora plāno atteikties no sprostu olu tirdzniecības, nav pamata pieņemt, ka šīs pārejas rezultātā samazināsies kopējie

⁷⁴ Dienas Bizness. *Sānsolji saistīti ar pamatbiznesu*. Db.lv. 06.01.2026. Pieejams: <https://www.db.lv/zinas/sansoli-saistiti-ar-pamatbiznesu-524278> (skatīts: 2026.02.23.)

⁷⁵ European Commission – Agriculture and Rural Development. *Market overview: Agriculture sector* – detailed data and analysis on EU agricultural markets, including trends, production, prices, trade and outlook across key commodity sectors. Pieejams: https://agriculture.ec.europa.eu/data-and-analysis/markets/overviews/market-overview-sector_en

patēriņa izdevumi olu vai citu pārtikas produktu segmentā, un attiecīgi PVN ieņēmumi. Pat ja izrādītos, ka olu cenu pieauguma rezultātā iedzīvotāji pērk mazliet mazāk olu, neelastīga pieprasījuma rezultātā kopējie izdevumi par olām palielinātos, tātad arī ieņēmumi no PVN maksājumiem par olām pieaugtu (skatīt 1. pielikumu).

Galvenais potenciālais fiskālais risks valsts budžetam var rasties gadījumā, ja pārejas periodā tiktu pieņemti politiski lēmumi par tiešu valsts iesaisti pārejas finansēšanā. Tas varētu ietvert jaunu subsīdiu vai atbalsta programmu izveidi, administratīvās kapacitātes palielināšanu šo programmu īstenošanai, kā arī mērķētu atbalstu mazajiem un vidējiem uzņēmumiem pārejai uz jauniem putnkopības turēšanas standartiem. Šādā gadījumā fiskālā ietekme būtu atkarīga no izvēlēto atbalsta instrumentu apjoma, nosacījumiem un finansēšanas avotiem.

Jāpiebilst arī, ka citu sprostus jau aizliegušo Eiropas valstu prakse, nemaksājot finansiālas kompensācijas, un nosakot pārejas periodu kā pietiekamu kompensējošo mehānismu, ir vērā ņemama pieredze, ko var izmantot arī Latvijā, īpaši apstākļos, kad lielākā daļa nozares jau būs veikusi transformāciju nākamo piecu gadu laikā. Piemēram, kažokzvēru audzēšanas aizlieguma gadījumā Satversmes tiesa piecus gadus atzina par pietiekamu pārejas laiku, savā spriedumā norādot, ka jutīgu būtņu pasargāšana no nevajadzīgām ciešanām ir demokrātiskas sabiedrības vērtība un mūsdienu sabiedrībai ir ētisks un morāls pienākums nodrošināt dzīvnieku labturību un aizsardzību.⁷⁶ Turklāt dējējvistu turēšanas sprostos aizlieguma gadījumā ietekme uz nozares uzņēmumiem un to aktīvu izmantošanas iespējām ir daudz mērenāka: saimnieciskās darbības veids netiek pilnībā aizliegts, vien paaugstinātas labturības prasības, kas ietekmē nelielu nozares segmentu.

Kopumā secināms, ka sprostu aizlieguma gadījumā tieši budžeta izdevumi nav obligāti. Tomēr, ja Saeima lemtu par sprostu aizliegumu, vēlams noteikt par pienākumu Zemkopības ministrijai iekļaut atbalstu dējējvistu labturības pasākumiem jaunajā ES fondu periodā 2028.–2034. gadam. Tā kā Latvijas olu ražošanas tirgus ir augsti koncentrēts (ap 95–97% veido divi lielākie ražotāji), tad ļoti būtisks atbalsts var būt ALTUM aizdevuma ar kapitāla atlaidi programma, kas jau šobrīd ir pieejama.

Kopsavilkums

Šajā ekonomiskajā analīzē vērtēta iespējamā dējējvistu sprostu aizlieguma ietekme uz Latvijas olu ražošanas nozari, patēriņa cenām, nodokļu ieņēmumiem un starptautisko konkurētspēju. Analīze rāda, ka Latvija ir pašpietiekama olu un olu produktu ražotāja un būtiska neto eksportētāja, kas saražo ievērojami vairāk olu nekā patērē iekšējā tirgū, turklāt ieņem vienu no vadošajām vietām pasaulē pēc olu eksporta apjoma uz vienu iedzīvotāju. Šādā kontekstā dējējvistu turēšanas metožu maiņa ir vērtējama ne tikai kā iekšējā tirgus

⁷⁶ Satversmes tiesa. *Aizliegums audzēt dzīvniekus tikai kažokādu ieguvei atbilst Satversmei*. Pieejams: <https://www.satv.tiesas.gov.lv/press-release/aizliegums-audzēt-dzīvniekus-tikai-kazokadu-ieguvei-atbilst-satversmei>

regulējums, bet arī kā stratēģisks jautājums par Latvijas pozīcijām Eiropas un pasaules tirgos.

Sabiedriskās domas, mazumtirdzniecības sektora un uzņēmumu korporatīvās sociālās atbildības politiku analīze liecina, ka pāreja prom no sprostu sistēmām Eiropā jau faktiski notiek neatkarīgi no normatīvā regulējuma. Lielākā daļa mazumtirgotāju Latvijā un Eiropā ir publiski apņēmušies atteikties no sprostos dētām olām līdz 2025.–2026. gadam, un vadošie Latvijas olu ražotāji jau ir uzsākuši vai lielā mērā īstenojuši pāreju uz bezsprostu ražošanu, veicot ievērojamas investīcijas. Līdz ar to normatīvs sprostu aizliegums ar pietiekamu pārejas periodu nostiprinātu jau notiekošu tirgus transformāciju, nevis radītu fundamentāli jaunu šoku nozarei.

Analīze rāda, ka Latvijas olu ražošanas tirgus ir augsti koncentrēts, un lielākā daļa ražošanas jaudu jau šobrīd tiek vai tuvākajā laikā tiks pielāgotas ražošanai ārpus sprostiem. Piecu gadu pārejas periods sprostu aizliegumam tieši ietekmētu tikai nelielu daļu nozares kapacitātes, savukārt nedaudzajām skartajām novietnēm nepieciešamās investīcijas lielā mērā atbilstu dabiskam kapitāla atjaunošanas ciklam, ņemot vērā sprostu sistēmu novecošanos. Šādos apstākļos sprostu aizliegums ir samērīgs instruments, kas neizslēdz saimniecisko darbību kā tādu, bet paaugstina labturības prasības nelielai nozares daļai.

Cenu analīze liecina, ka faktiskā cenu starpība starp sprostos un kūtī dētām olām jau šobrīd ir neliela, savukārt cenu atšķirības dažādos veikalos būtiski pārsniedz atšķirības, kas saistītas ar turēšanas metodi. Tas norāda, ka olu cenu līmeni lielā mērā nosaka mazumtirdzniecības struktūra, loģistika un konkurence, nevis dējējvistu turēšanas sistēma. Ņemot vērā ļoti zemu pieprasījuma cenu elastību, nav arī pamata sagaidīt, ka iespējamais cenu pieaugums būtiski samazinātu olu patēriņu vai ar to saistītos nodokļu ieņēmumus.

Nozares investīciju dinamika, augstās prognozētās iekšējās peļņas normas bezsprostu projektos un veiksmīgā finansējuma piesaiste bankās un kapitāla tirgos liecina, ka pāreja uz ražošanu ārpus sprostiem ir ekonomiski pamatota. Turklāt sagaidāmais bezsprostu olu deficīts Eiropā tuvāko gadu laikā paver iespējas Latvijas ražotājiem paplašināt eksportu, palielināt ražošanas apjomus un ilgtermiņā mazināt pašizmaksu arī vietējā tirgū, izmantojot mēroga efektu.

No politikas veidošanas skatpunkta secināms, ka dējējvistu sprostu aizliegums ar pietiekamu pārejas periodu nerada obligātas fiskālas saistības valstij, vienlaikus ļaujot mērķtiecīgi izmantot jau esošos un nākamajos atbalsta instrumentus investīciju veicināšanai un labturības pasākumiem. Papildus tam būtiska loma ir valsts institūciju rīcībai ES līmenī, aizstāvot vienotus labturības standartus un tirgus aizsardzību pret neatbilstošu importu. Kopumā analīze liecina, ka sprostu aizliegums Latvijā kopā ar atbilstošu pārejas periodu un citiem atbalsta pasākumiem nebūtu nepārvarams šķērslis, bet gan, tieši otrādi, var stiprināt šīs eksportējošās nozares ilgtspēju un palīdzēt turpmākai eksporta izaugsmei.

Pielikums 1. Olu cenu elastība

Preces cenai mainoties par $\Delta p\%$ un pieprasītajam daudzumam mainoties par $\Delta q\%$, kopējie izdevumi par precī mainās par:

$$(A.1) (1 + \Delta p\%/100)(1 + \Delta q\%/100)$$

Pieprasītā daudzuma un cenu izmaiņas saista pieprasījuma cenu elastība e :

$$(A.2) e = \Delta q\%/\Delta p\%$$

Aizstājot $\Delta q\% = e \times \Delta p\%$ vienādojumā (A.1) un vienkāršojot, redzams, ka, cenai palielinoties par $\Delta p\%$, kopējais patērētais daudzums izmainās par:

$$(A.3) (\Delta p\%/100)(1 + e(1 + \Delta p\%/100))$$

Pieprasījuma cenu elastību bieži vispārīgi definē kā "punktveida", pie ļoti mazām cenu izmaiņām ($\Delta p\% \rightarrow 0$). Šādā gadījumā neelastīgs pieprasījums ($e > -1$) pēc definīcijas nozīmē, ka, palielinoties cenai, kopējie izdevumi par precī pieaugs. Taču pie lielākām cenu izmaiņām patērētais daudzums var samazināties arī neelastīga pieprasījuma gadījumā. Precīzāk, no (A.3), pieņemot, ka cenu elastība ir negatīva ($e < 0$), kopējie izdevumi par precī samazinās, ja izpildās nevienādība:

$$(A.4) \Delta p\% > -100(1 + 1/e)$$

Olu cenu pieprasījums ir sevišķi neelastīgs: novērtējums Latvijā, izmantojot 2010. gada aptaujas datus ir $e = -0.083$ (un turklāt statistiski neatšķiras no 0) ([Brēķis un Nipers, 2013, 111.lpp.](#)). Pie šādas elastības, lai kopējie izdevumi par olām samazinātos, saskaņā ar vienādojumu (A.4) cenai būtu nomināli jāpieaug par vairāk nekā 1000% jeb 10 reizes, kas ir daudzkārt mazāk nekā iespējamais cenu pieaugums, atsakoties no sprostu olām.

Pielikums 2. Abreviatūru un saīsinājumu skaidrojums

APF	Alūksnes putnu ferma (AS Agrova International sastāvā)
ALTUM	Latvijas valsts attīstības finanšu institūcija (aizdevumu un kapitāla atlaides programma)
ELFLA	Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai
ELGF	Eiropas Lauksaimniecības Garantiju fonds
ES	Eiropas Savienība
IRR	Internal Rate of Return (investīciju iekšējā peļņas norma)
KLP	Kopējā lauksaimniecības politika
KSA	Korporatīvā sociālā atbildība
LAD	Lauku atbalsta dienests
NACE2	ES nozaru klasifikācija, izmanto statistikas un finansējuma analizēs (angļu: Statistical Classification of Economic Activities in the European Community)
Nr.2	kūti dētas olas (standartizēts apzīmējums)
Nr.3	sprostos dētas olas (standartizēts apzīmējums)
OWA	Open Wing Alliance (dzīvnieku aizsardzības organizāciju alianse)
PVN	Pievienotās vērtības nodoklis
PVD	Pārtikas un veterinārais dienests
SML / M / L / ML	olu izmēri (Small, Medium, Large, Medium Large)
ZM	Zemkopības ministrija